

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Exercitium Perfectionis, Et Virtutum Christianarum

In tres Partes distinctum

Rodríguez, Alonso

Coloniæ Agrippinæ, 1622

Tractatus secundus de modestia & silentio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40093

cifixos hic cernis? Respondit: Probe noui
Domine, qui sint, sed nescio, quid sibi ve-
lit, quod video. Tunc ait ad eum Domi-

nus: Hi soli totius huius ordinis mecum
crucifixi sunt, conformantes vitam suam
cum mea passione.

TRACTATUS SECVNDVS. DE MODESTIA ET SILENTIO.

CAPVT PRIMVM.

*Quam necessaria sit modestia ad proximum edificandum &
ei commodandum.*

MODESTIA, de qua hic dicen-
dum, in eo consistit, vt talis sit
corporis compositio, & ea cus-
todia sensuum, talis gestus &
conuersatio, & tales omnes nostri motus
& actus, vt gignant edificationem in ijs,
qui nos viderint & nobiscum egerint. In-
sequentibus comprehendit D. August. id
quod de modestia dicendum. *In omnibus
motibus vestris nihil fiat, quod cuiusquam
offendat ad spectum, sed quod vestram deceat
sanctitatem.* Non mei propositi est, in spe-
ciali ad ea descendere, in quibus mode-
stia seruanda est, & ibi annotare, quid ef-
ferat immodestia. Sufficiet iam regula hæc
D. Augustini generalis, quæ est omnibus
Sanctis & Magistris vitæ spiritualis com-
munis. Cura omnes actiones & motus
ita ordinatos esse, vt nullus offendatur,
sed edificetur: appareat exterius semper
humilitas, simulque grauitas & religiosa
maturitas, hocque pacto conuenienter mo-
destiam seruabis. Tantum hic explicare vo-
lo, quæ necessaria sit modestia, specialiter
illis, quorum institutum est, non solum
intendere suæ salutem, & propriæ animæ
saluationem, sed etiam proximorum.

Quod ad primum attinet, inter omnia,
quibus multum edificatur & vincuntur
proximi, est gestus exterior religiosus &
edificatiuus. Homines enim non interius
sed solum exterius vident, idque est, quod

eos mouet & edificat, & plus apud illos
agit, quàm murmur & strepitus verborum.
Ideoque dicitur de S. Francisco, quod qua-
dam vice socius dixerit: Eamus prædica-
tum: exit, & circumit ciuitatē, & domum
redit. Dicit ei socius: Pater, cur non præ-
dicamus? Iam prædicauimus, ait Sanctus.
Docens, illa compositio & modestia, qua
plateas obibant, bona concio fuit, quæ
populum mouet ad deuotionē & mundi
contemptum, & peccati cōpunctionem,
& ad corda & desideria ad cælestia leuan-
dum. Et concio est operum, quæ multo
efficacior est, quam illa verborum.

*S. Franciscus
concionatur
modestia.*

Secundo exterior hæc modestia & com-
positio multum prodest ad spiritualem no-
strum profectum, vt post planius dicitur:
tanta enim est vnio & fœdus, quod est in-
ter corpus & spiritum, inter exteriorem
& interiorem hominem, vt quod in alte-
ro est, statim derinetur in alterum. Et
hinc si spiritus bene sit compositus, sta-
tim & corpus tale: & contra si corpus in-
compositum & inquietum est, etiam
spiritus talem fieri necesse est. Idcir-
co dicitur, exteriorem modestiam &
compositionem magnum esse interioris
tranquillitatis, virtutis & profectus spiri-
tualis interioris argumentum & signum,
vt manus horologii, signum motus ro-
tarum.

*Seruis deuotioni
spiritus.*

Hoc ipso clarius fit id, quod prius dictum
hæc

Facies speculum animi est.

Hier. epist. ad Furiam viduam.

Prou. 27. 19.

Eccle. 19. 26.

Prou. 6. 11.

Greg. Naz. Refertur in hist. eccl. p. 2. l. 4. in fine.

Immodestia signum animi incompositi.

Idem, probatur in Iuliano apostata.

hæc enim causa ædificandi homines modestia & compositione externa. Hæc enim animaduertunt & intelligunt virtutem interiorum, quæ in anima est, & hinc eam æstimant & magnificiunt. Inquit S. Hieronymus: *Speculum mentis est facies. Et tunc oculi mentis fatentur arcana.* Hoc & Spiritus sancti iudicium est: *Quomodo in aquis resplendens vultus prospicientium; sic corda hominum manifesta sunt prudentibus,* per exteriora, quæ vident in illis. Non est inuenire speculum, in quo domus videlicet interiorum virtutem & compositionem, ac in gestu exteriorum. *Ex visu cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensatus, amictus corporis, & risus dentium, & egressus hominis enuntiant de illo.* Et describens gestus apostatæ, dicit: *homo apostata vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pedes, digito loquitur.* Ideo de Iuliano apostata dicit Gregorius Nazianzenus, conditiones eius notas ab aliquibus non fuisse, donec operibus eas declarasset, & potestate Imperatoria aperuisset: sed ego (inquit Nazianz.) probe illam noui, simulatque eum vidi & cum eo Athenis communicavi. Nullum in eo signum vidi, quod bonum videbatur, ceruix erat arrecta, humeri mobiles, oculi leues, omnem in partem volubiles, visus ferrox, pedes instabiles, nares habiles ad ridendum & contemnendum, risus effrenis, facilitas in negando & concedendo quid eodẽ tẽpore, praxis eius sine fundamento & ordine, interrogationes importunæ, respõsiones sine proposito. Sed quare (dicit) conditiones eius tam exacte enuero? Ut concludam, dico illũ mihi ante opera sua notum fuisse, & post eadẽ exactius illum noui. Et si iam adessent, qui nobis tunc socij erant, testarentur, me talia signa in eo videntem dixisse: Quam venenatum serpentem alit Respublica Romana. Et vellem me tunc mendacem fuisse, melius enim fuisset, quam tanta in orbe excitari incendia, qualia nunquam antea visa erant. Ut ergo exterior inordinatio & discompositio signum est vitij interioris, sic etiam modestia & bona cõpositio signum

est interioris virtutis: & ideo tantum homines ædificat & mouet.

Hinc est, quod eadem nobis magna sollicitudine paranda sit, quod finis & iustitium nostrum sit prodesse proximis ministerijs nostris, prædicando, confectio-nes audiendo, legendo, docendo, amicitias conferendo, carceres visitando, & xenodochia, &c. Et quæ maiores vires & robur addat his ministerijs, ut recipiantur, & fructum faciant in hominum cordibus, est modestia, & bona exterior compositio. Hæc enim magna auctoritas apud proximos paratur, propter interiorum virtutem & sanctitatem, quam concipiunt. Et tunc, quod dicitur, quasi cœlitus lapsum accipiunt, & cordibus imprimunt. Refert Surius, quod Innocentius II. visitauerit monasterium Clarenuallense cum Cardinalibus: omnes Monachi cum S. Bernardo exierant ei obviam, & refert historia, illud Monachorum spectaculum illos mouisse, ut Pontifici & Cardinalibus lachrymas excuteret, eo quod Monachorum modestiam solummodo viderent. Omnes mirabantur videntes grauitatem sanctæ huius congregationis, & quod in festo & gaudio tam solenni & insolito, quale erat Pontificem & Cardinales in domo illa videre, omnes oculos humi defixos tenebant, nec aliquam in partem vertebant, & cum ab omnibus aspicerentur, ipsi nullum aspicebant.

Hæc modestia nõ solũ & religiosa compositio prodest ad mouendum & ædificandum externos, sed etiam domesticos. Ut enim secularis multum ædificaturus, si videat Religiosum Missæ seruientem, & toto illius tempore non vertentem oculos nec in hanc nec illam partem: dum per plateas vadit, non eos leuantem, nec quidem aspicientem, qui eum transeunt, unde se confundunt & compunguntur, & magni Religiosum faciunt. Inter nos etiam multũ ædificat ille, qui cũ modestia, collectione & silentio incedit, & alios ad deuotionem & compunctionem mouet. Ideo inter alios fructus, qui ex modestia

& exteriorē cōpositione oriūtur, D. Hier. hunc ponit: *Ve loquacibus compunctionem ingerant, & intrandi ad societatem vestram sancta desideria incitent; & affectus ad celestia moueantur.* Scis quid faciat (ait) religiosus huiusmodi suo silētio & modestia: vehemens & efficax est reprehētio loquaci, & ei, qui parum habet modestiē & collectionis, vidēs se talem non esse. Hi sunt (dicit) qui domos religiosas replent, & eas sustentant, & in virtute & sanctitate conseruant: suo. n. exemplo alios mouent & excitant ad deuotionem & celestia desideria. Hoc est, quod Pater noster à nobis exigit, vt hic sic pcedamus, quo vnus alterum considerates omnes in deuotione crescant, & Dominū Deum laudent. Dicitur S. Bernardin. tanta modestia fuisse & cōpositionis, vt omnes socios sola presentia cōponeret: & non opus esset alio q̄ diceret Bernardin⁹ venit, vt omnes se cōponeret. Et de S. Luciano martyre narrat Metaphrastes & Suius in eius vita, quod gentiles solo eius aspectu cōuertebantur & mouebantur, vt se Christianos faceret. Hi boni sunt concionatores, S. Ioannis imitatores, de quo dicit Euangeliū: *Erat lucerna ardens & lucens.* ardebat. n. magno Dei amore, & multā lucem proximis impertiebat mirabilis vita suā exēplo. Hoc nobis magnū in cōtinentiū esse debet, vt summa in omnibus modestia vtamur, ad zedificandū proximis, & exijs dictū fructum ferendū. Sin minus, vbi est zelus & maioris gloriē & diuini honoris desiderium, ad animas lucrandum, quid instituto nostro tam proprium est nisi in id incumbamus, quo ipsi tam zedificantur & vincuntur, quod tam facile nobis factū est.

CAPVT II.

Quam necessaria modestia etiam proprio nostro profectui.

COMMVNIS Sanctorum doctrina est, modestiam & sensuum custodiā singulare esse mediū, ad spirituale pfectum nostram necessarium, multum. n. prodest ad cordis custodiā & interiorē collectio-

nem, & deuotionis conseruationem, eo quod hæc ostia sunt, per quæ omne malū in cor intrat. S. Hier. in illud Iob: *Nūquid aperta sunt tibi porta mortis, & astra tenebrosa vidisti?* dicit in sensu tropologico mortis portas sensus nostros esse, per hos enim intrat mors peccati in animam, vt & bene dicit Propheta Ieremias: *Ascendit mors per fenestras nostras.* Dicit vocari ostia tenebrosa, quia dant ingressum tenebris peccatorum. Idem dicit S. Gregorius, vt & est communis loquendi modus Sanctorum, sumptus ex Philosophia: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.* Dū ergo in aliqua domo ostia sunt clausa & bene custodita, omnia secunda & sine metu sunt, sin aperta & sine custodia sunt, vt quisq; intret & exeat vt vult, non secunda erit domus, saltem non erit quies & tranquillitas in illo tot hominum introitu & egressu. Idem & hic contingit, qui enim bene custodierint sensuum portas, erunt collecti & deuoti; sed qui eorum curam non gerunt, non habebunt pacem & quietem in corde.

Hinc nos monet Sapiens: *Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Omni custodia dicit, vt indicet magnum huius momentū, portis enim bene custoditis, custoditur & cor. Dicit S. Gregor. *Vnde nobis ad custodiendum cordis mundiciam, exteriorū quoq; sensuum disciplina seruanda est.* Et S. Doroth. ait: *Assuesce oculos non circumferre ad alienas & vanas res, hoc enim labores omnes monasticos deperire facit.* Quidquid multo tēpore lucratus es multo labore, facile petibit per has sensuum portas, nisi labores illas bene custodire, & inanis & vacuus eris. Quam recte dixit Sanctus quidā: Breui negligentia perditur, quod multo labore & difficultate per gratiā paratur. Alio loco dicit S. Doroth. *Cauē à multiloquio, hoc enim sanctas ac rationabiles & à celo aduenientes cogitationes penitus extinguit.* Et contra dicit S. Bernard. *Inge silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies cogit celestia meditari.* Et de oculorum modestia agēs, ait: *Oculi in terram demissi iuuant ad*

Hieronymus. Iob. 38. 17.

Ierem. 9. 21.

Greg. 21. moral. e. 7.

Custodi cor. Troi. 4. 23.

Greg. lib. 21. mor. c. 2.

Oculos. Doroth. ser. 21.

Ths. à Kemp.

Doroth. serm. 20. Linguam.

Bern. ep. 78.

cor semper celo leuandum. Id re ipsa discimus, dum enim oculos modeste demittimus, sumus collecti & deuoti.

Cassian. l. 4. de inst. renun. c. 41. Esto in multo sine auribus oculis, lingua.

Hæc causa est, ob quam dicebant sancti Patres Ægypti (vt refert Cassian. illum, qui vellet parare perfectam cordis munditiam & puritatē, & habere deuotionem & collectionem, debere esse surdum, cecum & mutum. Hoc enim modo sensuum portis oclusis anima pura esset, & imaginatio non vaga, & disposita ad agendum & conuersandum cum Deo. Sed dicit aliquis, quomodo posset quis esse cæcus, surdus & mutus, qui toties cum proximo agit, & necesse est ei videre, & multa audire, quæ nolle? Remedium hic est illa audire, quasi non audiretur, & illis introitum date altera aure, egressum vero altera, nec permittere menti in hære, sed illa statim missa facere & floccipendere. Nar-

Ephrem to. 2. c. 73. de varia doctri. p. 234.

rat Ephrē, quod proposito optime cōuenit, de quodā monacho, qui a sene quodam patre petebat: Quid faciam? Abbas iubet, vt pistorem in pistri no iuuen, & ibi sunt iuuenes externi. quæ multa impertinentia tractant, quæ me audire non decet: quomodo me geram? Respondit Sene: Nunqd vidisti in schola pueros multo cum murmure & strepitu disceates & legentes lectionē, quā magistro recitare debent, & vnusquisq; suæ lectioni intētus est, & nō aliorū, quæ scit se suæ rationē dare debere magistro, & non aliorū. Tu fac similiter & non attende ijs, quæ alij dicūt vel faciunt, sed tuo solū officio, hoc enim est, cuius Deo ratio reddenda est. Dicitur

Tali erat S. Bernardus.

S. Bernard⁹ cor tam in Deo fixum habuisse, vt videns non videret, & audiens non audiret, & suis sensibus vti nō videretur. Exierat annū nouitiatus, & adhuc ignorabat, ex quo factū esset tectum cellæ, an esset cameratū, an ex ligno, erant in templo tres fenestree vitree, & ipse nunquā nisi vnā viderat. Profectus erat fere toto die per ripā lacus, & loquentes post socios de lacu interrogabat, vbi lacum illum vidissent, ille non viderat. Similiter dicitur de Abbate Palladio, quod viginē annos in cella habitauerit, & nunquam leuauerit

Palla. in Præto spirit.

oculos in tectum. Hoc modo, quāuis in mundo cū pximis agamus, surdi, cæci & muti erimus, & itrepidus, quæ audimus & videmus, nō impedit profectū nostrum,

CAPVT III.

De aliquorum deceptione, qui exteriora hæc parui faciunt, dicentes in his perfectionem non esse sitam.

EX dictis facile colligere est, quam fallantur, qui exteriora hæc parui faciunt, dicentes in his perfectionem non esse sitam. sed in cordis interioribus & veris & solidis virtutibus. Lipomanus huic materiæ optime quadrans exemplan sumptum ex Prato spiritali adfert: Dicitur de quodam sene vno ex his, qui morabatur in deserto scythic, iuera quodam die Alexandriam, vt sportas venderet, quas fecerat, & vidit ibi monachum iuniorē, qui intrauerat tabernam, vnde senex hic multum tristabatur: & proposuit expectare, donec exiret, & illi mentē suā aperiret, & exeuntē duxit seorsum, & dixit: Frater, non vides, quod sis iuuenis, & quod inimici nostri laquei multi sint? nescis quantum damni accipit monachus, dū in vrbibus est, à figuris & representationibus, quas oculis & auribus percipit? quomodo ergo audes intrare tabernam, vbi tota malorum & mulierum consortia sunt, & vbi forsā tibi mala audienda & videnda que nolles? ne, fili mi, amore Dei sic facias, sed fuge in desertum, vbi Deo iuante saluus & securus esse poteris. Respondit iunior: Vade pater, nō in eo sita est perfectio, sed in cordis munditia. Cor mundū habeo, quod Deus requirit. Tūc senex ad celū leuauit manus, dicēs: Benedictus sis Domine, 55 annos desertum Scithiæ inhabito. cum maxima, quod potui, collectione, & adhuc cor mundum non habeo, & hic agens & conuersans in tabernas parauit cordis munditiam. Hoc ergo sit responsum tuum: Fateor essentialē perfectionem in cordis puritate & munditia sitam esse,

esse & in Dei charitate & amore, & non in his exterioribus. Tu tamen hanc perfectionem non habebis nec assequeris, nisi bene custodias sensus per modestiam & exteriorem compositionem.

Hoc recte notat S. Bonavent. & reddit rationem, nam his exteriorib. acquiritur & conseruatur interius, & hæc sunt propugnacula & defensiones cordis. Vt hic videre est, naturâ arboris nō pducere sine folijs & cortice, nec fructū sine putamine, sed omnia facere cum suis defensiuis ad conseruationē & eorum ornatū, sic etiam gratiā, q̄ secundū naturā operatur, & perfectiō illa, non operatur interiorē virtutem, nisi per exteriori mediū: hoc cortex & putamen est, quo cōseruatur virtus & interior collectio, & cordis puritas & mundities. Et eo deficiente, deficiet & alterū, vt. n. corporalis sanitas vel infirmitas non in exteriorē colore bono vel malo consistit, sed in temperie vel intēperie humorū interiorū; nihilominus vidētes aliquem malo colore esse, statim dicitur: hic ægro- rat non est sanus, videlicet quo colore est, hanc colore suffusus est, q̄ malos oculos habet? idem in vita spiritali accidit.

S. Basil. insigni similitudine idē declarat, quam cum ipse adferat. & nos adferre possumus. Præsupponit & allegat doctrinam & communem illam sanctorum allegoriam, sensus exteriores esse fenestras, quibus anima vititur ad videndum, quid foris fiat. Et dicit, inter animā collectam eam esse differentiam, quæ est inter mulierem honestam & impudicam. Mulierem honestam vix vnquam viderit in fenestra, impudicam vero toto die in fenestra & ostio videre est, videntem quid quid transsit, & vocantem vnum, & loquentem alij, & garrigentem cum alio. Eadem est differentia (dicit S. Basilus) inter collectum & diltractum Religiosum: collectum enim vix vnquam videbis affixum sensus fenestris, intus est in secreto cordis. Alterum vero videbis quotidie ad fenestras videntem quid transeat, audientem quid dicatur, loquentem, & tempus transigentē cum hoc & illo. Honestas vel

impudicitia mulieris non consistit in eo, quod fenestra affixa sit, vel non, sed mulier leuis & vaga, & amica colloquij & garrulitatis, magnum leuitatis & vanitatis suæ signum dat, & hoc solum sufficeret, vt pro impudica haberetur, etiā si non esset. Idem hic iudicium est: perfectio nō consistit in linguæ & sensuum custodia, sed tamen anima vaga, garrula, & amans consortium & colloquium non acquirit perfectionem, & cordis puritatem.

Et hic notandum alterū punctū principale, quod vt exterius iuuat ad cōponendum & conseruandū interius, sic etiā interius promouet statim & cōponit exterius: vbi Christus est, modestia quoq; est, dicit Greg. Nazianz. Dum interius solida & pfecta virtus est. statim grauitas & pondus est in oculis, in lingua, & magna in passu maturitas, & in omni nostro motu. Interior grauitas & constantia addit grauitatem & constantiā exteriorē. Hæc q; modestia est, quam Pater noster à nobis exigit, quæ nascatur à pace & vera animæ humilitate, non modestia ficta, & artificio simulata, hæc enim nō durat, sed meliori tempore deficit, sed est quasi suppositum quid: sed huiusmodi modestia ex se ipsa tanquam effectus ex causa sua orta, videlicet ex corde composito, mortificato & humili.

Vnde facile colligere est signum valde manifestū ex quo cognoscitur, an homo sit spiritalis, nec ne, an in spiritu proficiat, nec ne. Id S. Augustin. hac comparatione declarat: Vt nos cum adulti non delectamur ludis & iocis, quib. delectabamur pueri, quæ si nobis subtracta tunc fuissent, procul dubio magnæ tristitiæ & doloris causa fuissent, quod nunc adulti non sentimus, eo quod ludi puerorum & recreationes sint, & non adultorum & virorum: Id & euenit (dicit) in vita spiritali, quando aliquis incipit delectationem habere in Deo & exercitio virtutis, & euadit in spiritualem hominem, & virum perfectum, non sentit nec angitur, si ei carendum sit delicijs & delectationibus sensualibus, quib. oblectabatur puer

Exterior modestia interiori fructus est.

Et index famul.

August. l. 83. q. 70.

1. Cor. 13. 11.

& imperfectus in virtute: hæc enim puerorū & imperfectorū oblectamenta sunt, ipse vero iam vir factus est. *Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, quando autē factus sum vir, euacuauit quæ erant paruuli.* Vis ergo scire, an vir sis, & an proficias & crescas in perfectione, vel num adhuc puer sis, vide an reliqueris & oblitus sis, quæ sunt pueri, si n. adhuc delectaris crepundijs & ludis puerorū, puer es, si puerilibus oblectaris, si sensus profundis, & pascis oculos videndo vana & curiosa, & audiendo quicquid fit, & loquendo futilia, & nihil ad rem facientia, puer & imperfectus es, quandoquidem puerilibus oblectationibus & nugis recrearis. Homo autem spiritualis, qui adolefcit, & euadit in virum perfectum, his non capitur, sed illa potius ridet, vt vir adultus de crepundijs & ludis puerorum, & erubesceret illa tractare.

CAPVT IV.

De silentio, de q̄ bono & utilitate in eo sita.

Silentii magni spiritus adiumentum, & contra.

Iacob. 3. 2.

Iacob. 1. 26.

Hiero. in reg. monachor. c. 22.

Dionys. Carthusian.

INTER omnia media, quæ multum faciunt ad in virtute proficiendum, & perfectionem parandā, erit cōpescere & mortificare linguā: & contra inter omnia, quæ nos damnabūt, & profectū impediunt, est vel illud vnū, si hæc negligamus. Vtramq; docet S. Iacob. in Epist. sua Canonica: pro vno enim dicit: *Si quis in verbo nō offendit, hic perfectus est vir:* & pro altero: *Si quis putat se religiosum esse, non refranans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* S. Hier. ad commendādam silentij cultodiā affert hanc authoritatē, & dicit, sanctos illos Patres eremi se fundātes super hac sententia & doctrina Apostoli Iacobi summo studio illud seruasse. Ait se multos horū Patrū reperisse, qui toto septennio nemini locuti erāt verbū. Hincque, teste Dionysio Carthusiano, omnes religiosi ordines pro regula sua principali statuerunt illam de silentio, idque tanto cum rigore, vt statuerent & decernerent, eum publica disciplina puniendum, qui silentium transgressus esset.

Sed inquiramus, quid causā sit, quod tam nobis id commendetur. Tantumne peccatū, verbū otiosum loqui: an plus sit, quā aliquid tēporis in eo proferēdo consumere? nunquid plus q̄ peccatū veniale, quod aqua benedicta abluitur? Plus sane in eo situm esse debet, quam aliquid tēporis perdere, & maioris ponderis hoc negotium, quam videtur, quādoquidem S. Scriptura tam id commendat & exaggerat. S. enim Spiritus non solet quid exaggerare, nec alio pondere metiri, quam habet. Sancti & Ecclesiæ Doctores, quibus à Deo singularis lux ad intendendum & declarandum S. Scripturæ mysteria concessa est, valde ample magna commoda, quæ silentij custodiam consequuntur, exponunt, similiterque ingentia damna, quæ ex contrario proueniunt.

S. Basilius, valde vile esse, dicit, præcipue incipiētibus, exercere se silentio: primo, vt discant loqui, vt conuenit, multa enim ad hoc requiruntur circumstantiæ, & res est ardua & magnæ difficultatis. Et quandoquidem nobis per sua demus multorum amorum, tempus optime impendi in alijs scientijs & artib. discēdis, dummodo illas discamus, ratio etiā dicitur, vt annos aliquot in sciētia hac bene loquēdi impendamus, si enim te facias discipulum, & discere labores, nunquam magister eris. Dices forsitan: Multum loquendo, loqui discemus, vt aliæ scientiæ & disciplinæ multo vsu & exercitatione discuntur. Dicit S. Basilius, scientiam hanc bene loquendi non posse doceri, nisi tacendo, & se diu & multum silentio exercendo, & subiūgit rationē. Vt enim bene loqui dependet à multis circūstantijs, & nos male assueuimus iisdem loqui, sed id, quod in buccā venit, & dum videtur, & tali tono, vt volumus, & sine ordine & regula: silentium duo dat, eaque magna ad scientiam loquendi: prius quod longo silentio obliuiscamur priore peruersum nostrū modum loquendi, quæ nobiscum mundo intulimus, quod multū facit, vt quis bene loqui condiscat, & vt quis male loqui obliuiscatur. Posterius est, quod silentio tempus

pus & spatium detur, vt discamus bene loqui: dat enim id perample, vt interim inspiciamus veteres Religiosos, qui hac in sciētia perdocti nouerūt loqui, vt conueniebat, vt ab ijs id discamus, & nobis imprimatur maturitas illa, qua ipsū loquuntur, & illa tranquillitas & pondus verborum, quo vsi sunt. Vt tiro intuetur, quo modo magister opus facit, vt ipse eodem modo id imitetur, & sic discit, & fit magister. Sic & nobis intuendi, qui hac in parte excellērūt, vt ab ipsīs discamus. Intuere seniore fratrē, & alterū patrē, quam exactū loquēdi modū habet, quā gratia expedit, & satis facit omnib. cū eo loquētib. & agētib. quantūuis valde occupatus sit, sic vt nihil illi aliud negotij videatur esse, q̄ vt tecū agat. Semper eū eodem vultu, eadē dispositione inuenies; nō vt tu es, qui multū occupatus respondes aspere & morose. Intuere alterū, quando quid ex obedientia iniungitur, q̄ bene respondet: Placet, lubens faciā, nec se excusat, nec querit, quis iubeat. Aliū intuere, quā quā potest dicere verbū tadiosum, nec fratrē molestia afficere, nec se recreādo, nec alias, nec ridendo, nec facetias, pferēdo, nec praesens, nec absens, cū omnibus & de omnib. cū respectu & honore loquitur, & te sic loqui discit. Attende aliū, cui dum verbū diceretur, quo poterat offendī, nō simili respōdit, quā gratia dissimularit, quasi nō intellexisset, secū dum illud Prophetae: *Factus sum sicut homo non audiēs.* Quā nouerit & se & fratrē lucrifacere: & hinc discite te similiter in similibus habere. Ob hanc duo dicit S. Basilus multum prodesse longum silentium: Quippe cum taciturnitas simul & obliuionem ex diuersitudine pariat, & ad ea, quae recta sunt, discenda ortum suppeditet.

S. Ambros. & S. Hier. in illud Ecclesiasticae: *Tempus tacendi, & tempus loquendi* idem cōfirmant & dicunt hanc causam fuisse, ob quā Pythagoras vetustis. Philosophus prima regula daret discipulis, vt quinquennium silerent, vt longo hoc silentio obliuiscerentur suum malum loquendi modum, & cum audientes discerēt, quid

esset loquendū, & sic in magistros euaderent. Ideoq; sic concludit S. Hieron. *Discamus itaq; & nos prius non loqui, ut postea ad loquendū os referem⁹. Sileamus certo tempore, ut praeceptorum eloquia pendeamus, nihil nobis videatur rectum esse, nisi quod discimus, ut post multum silentium de discipulis efficiamur magistri.*

Et licet Sancti incipientibus loquatur, tamen ad nos omnes dicta pertinent. Vel enim es senior, vel nouitius, vel in linguae custodia te vis habere vt nouitium, vel vt seniore & prouectum: elige quod vis: si nouitius es, vel te vt nouitium habere vis, prima regula debet esse silentium, donec noris bene loqui, vt dictū est. Si senior es, vel te vis vt seniore haberi, exemplum & speculū esse debes, quod nouitius inueniri debet, & a quo discēdum incipienti. Pluris facio, te vt seniore quam nouitium haberi, magis enim obligat seniore esse, ideo nouitius fuisti, tantoque tempore siluisti, vt loqui disceres. Et nunc fas erit, vt scias loqui post tantū tempus, sin nunquam fuisti nouitius, nec loqui didicisti, debes te in hoc nouitium facere, vt sic discas cōuenienter loqui, dū & sicut decet.

CAPVT V.

Silentium magni momenti medium esse ad discendum orare.

Non solum silētium medium est, quo discunt homines loqui, verum etiam multum prodest, & necessarium, vt discat loqui & cum Deo agere. Hoc D. Hieron. affirmat, hancq; rationem fuisse dicit, ob quam S. Patres tantū silentium fecerunt. Ex hoc enim in eremo sancti Patres edocti summa cum diligentia obseruant sancta silentia, tanquam sanctae contemplationis causam. Et S. Diadocus agens de silentio dicit: Praeclara ergo res est silentium, nihilq; aliud, quam mater sapientissimorum cogitatum. Si ergo spiritualis esse vis, & homo aptus ad orandum; si cum Deo agere & conuersari, custodi silentiū. Si bonas semper cogitationes habere, & inspirationes diuinas audire vis,

Docet orare.

Hieron. in reg. monachor. c. 22.

D. Diadoc. l. de perf. spirit. c. 70. in Bibliothec. SS. Patr. tom. 3.

serua silentium & collectionē. Sicut n. aliqui surdi sunt, quia impedimētum in auditu organo habent, alij vero ob magnū murmur & tinnitū non audiūt; sic et strepitus & murmur verborū & mundi negotiorum impedit, & nos surdos reddit, ad diuinas inspirationes audiēdas, & curanda nobis necessaria. Vult Deus solitudinem, vt cū anima agat: *Ducā eam, in solitudine, & loquar ad cor eius*, dicit Oseas Propheta: ibi consolationes & deliciae erunt. *Ecce ego lactabo eam*. Vt indicet fauorem & gratiā, quam impertit animē, dum se colligit. Docet S. Bernar. Deus spiritus est, & non corpus, & ideo spirituale & non corporalem solitudinem petit. Et S. Gregor. dicit: *Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis?* Quod Deus requirit, est, vt intus in corde facias habitationem & cellā, vt tibi cū Deo agas, & vt diuina Maieestas delectetur tecum agere & cōuersari. Et sic faciens, dicere poteris cum Propheta: *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine*. Nec ad id opus est, vt Anachoretas fias, & fugias commercium & confortium proximorum. Sin semper vis esse deuotus, dispositus & paratus, ad facile te dandū orationi, serua silentium. Optime dicit S. Diadoc. Dum balnei ostiū sapius aperitur, facile illac exit calor; sic et dum quis saepe loquitur, per os egreditur calor deuotionis; statim cor diffunditur, & à bonis cogitationibus deseritur. Facile videre est, quā facile euanescat succus deuotionis, simulatq; aperitur os ad multiloquium; cor enim per os euaporatur. Si vero multo tēpore te occupari vis, & multa seponere, & seruare ad orationi incumbendum; serua silentium, & videbis tibi tempus superesse, vt cum Deo & tecum agas. Quam recte dixit Sanctus quidam; Si te subtraheres superfluis sermonibus, & otiosis circuituionibus, nec non & nouitatibus & rumoribus audiendis, sufficiens & aptum pro bonis meditationibus institendis. Sin amicus colloquies, & per sensus diffunderis, noli mirari, si semper tempus tibi desit ad exercitia ordinaria. Vt legitur de filiis Israel, qui, quia

ibant dispersi per Ægyptum, vt paleas quarterent, non poterant perficere opera ordinaria, ideoque puniebantur. Aliud punctū principale hic obseruandum, quod vt silentium causa est cōtemplationis, sic & oratio, cōtemplatio & cōuersatio cum Deo causa est silentij. Dicebat Moyles Deo: *Ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditior & tardior lingua sum*. Et Propheta Ieremias incipiens cum Deo loqui, dicit se infantem factū, & loqui nescire. Aduertit hic S. Gregor. homines spirituales, & qui cum Deo agunt & cōuersationē habent, statim mutos fieri in rebus mundanis, & fastidire de illis loqui & agere, non enim audire, nec de alio agere velle, quā de eo, quod amant, & in corde habent, & omnia alia illis tardo & fastidio esse. *Valde enim insolens & intolerabile estimant, quod illud non sonat, quod intus amant*. Idq; hic re ipsa experimus, & vt id aduertat, quādo Deus aliqua te gratia in oratione dignatur, & ex ea cum deuotione venis, nulla tibi est cupiditas cum aliquo loquendi, nec oculos circumferere, nec noua audire, sed tibi videntur os & sensus quasi sera conclusi. Quid huius causa est? nulla alia, nisi quod intus desiderio afficeris querendi exteriōres delectationes & cōsolationes: & contra, dum quis distractus & foras effusus est, intus nihil habet cōuersationis & recreationis. Hinc ille Sanctus ait: *Quid causa est, nos tam lubenter loqui & disferere cum alijs, videntes, quam raro sine conscientia damno ad silentium recedatur?* Dicit, hanc esse causam, quod per colloquia cōsolationem à nobis in mundo experamus, & cor multis cogitationibus aggrauatum leuari, & recreemur loquentes & cogitantes quæ amamus, vel quæ nobis contraria sunt. Vivere sine delectatione & recreatione aliqua nō possumus, & quia intus cum Deo id non habemus, in exterioribus querimus. Hæc ratio est, quod in Religione tanti faciamus & tam reprehendimus hos & similes defectus exteriorēs, quamuis ex se minuta videntur,

Solitaria corde Deus gaudeat.

Bern. ser. 40. in Cant. Greg. lib. 30. mor c. 12.

Psal. 54. 8.

D. Diadoc ubi supra.

Multiloquio extinguitur spiritus.

Th. de Kemp.

Exod. 5. 12.

vt sunt, rumpere silentium, tempus consumere, & similia; quæ signa exigui profectus sunt, & virtutis interioris. Hoc ipso ostendit quis, quod cum spiritu non agat, nec cœpit cum Deo recreari, & cum se solo in cello. Dum arca hæc seram non habet, facile aduertere est, ibi thesaurum repositum non esse, nec quid pretiosum seruari. Dum nux auellana leuis est, & pondus nõ habet, signum est vacuum esse, & nihil substantiæ continere. Hoc his in rebus maxime attendendum, & ideo tanti facimus.

CAPVT VI.

Silentium singulare medium esse, vt quis proficiat, & ad perfectionem perueniat.

Dicit quidam spiritualis & doctus Pater, quid bene notandum de silentio, quod eius pondus exacte declarat, & quamuis id hyperbolice & ex abundanti cuiquam dictum videatur, tamen veritas ipsa & nuda est & re ipsa comprobata. Dicebat, ad totam domũ, imo Religionem reformãdam nihil aliud requiri, quam vt reformetur silentium, si silētium in domo sit, iam illa pro reformata habebitur. Non videtur maiore silentio laus tribui posse, hæc enim omnes aliæ continentur. Ratio huius est, quod vigente in domo silentio, quisq; negotiũ suum curat, ob quod religionem intrauit, quod est 'pirituali profectu studere. Exulante vero silentio, statim videre est briri querelas, discursus, murmuraciones, priuatas amicitias, quæ his conuersationibus & familiaritatibus alantur: tunc tempus inutiliter consumitur, & causã alijs cõsumendi præbetur, & multa inconuenientia, hinc orientia. Id eog; videmus, dum in monasterio silentium non est nõ videtur religiosa domus, sed secularis: & contra, dum silentiũ est, religiosa domus videtur, & paradus, & quicunq; portam intrat, statim sentit omnia sanctitatem olere, solitudo & silentium spiritum leuant, & ad deuotionem intrantes excitant: Vere Dominus est in lo-

co isto. Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli. Idem dico de vnoquoq; in particulari si se reformet in silentio, cum ego reformatum duco. Id vsu discimus, dum enim multũ loquimur, in examine reperimus nos multorum reos. Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas, miseria & planctus. Dum vero bene silētium custodiimus, vix inuenire est, quod examine- tur. Qui custodit os suum, custodit animam suam: dicit Sapiens. Imo Saulus vir grauis & doctus inter Lacedæmonios rogatus, cur Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs dedisset, responderet, ijs qui parum loquuntur, vt Lacedæmonij, vix legibus opus esse. Sic vt silentiũ particulari & toti domui, imo toti religioni reformãde sufficiat. Hæc q; causa est, quod veteres Sancti tanti silentiũ faciebant & exercebant, & inter leges suas silentiũ, tanquã præcipuam religionis fundamentum ponebãt. Hincq; dicit Dionys. Carthuf. S. Apostolum Iacobum dixisse: Qui non peccat in lingua sua, vir est pfectus & si quis purat, se religiosum esse, nõ refranans linguam suam, fallitur, & huius vana est religio.

Silentij religio si cura ad multa proficiat.

Iacob. 5. 26.

Consideret ergo hic quisq; q̄ parũ sit, quod petitur, vt pfectus sit, & q̄ facile ad id consequendum mediũ detur. Si multũ in virtute proficere vis, & ad perfectionẽ peringere, serua silentium, & hoc ipso (teste Ap. Iacobo) cõsequeris. Si homo spiritualis & ad orationẽ aptus esse videtur Sancti hoc vnicũ esse mediũ id paradũ. Et cõtra, si silentiũ tibi non est care, nunq̄ orationi aptus eris, nunquã ad pfectionẽ venies, nec spiritualis eris. Dic mihi an vnq; loquacẽ & garrulũ videris contemplatiũ & spirituale? nec quidẽ profecisse vidisti: Nunquã vir verbosus iustificabitur: dicit S. Iob. In quæ verba dicit S. Greg. certũ esse loquacem nunquam iustificandum, nec multũ profecturũ. Ad quod probandũ aliat legat multas Scripturæ autoritates, & inter alias illã Prophetæ: Vir linguosus nõ dirigitur in terra, non progredietur, non crescet, & subiacebit maledictioni illi Iacob: Effusus es sicut aqua, non crescas, cor effudisti vt aquam per os & sensus, petisti

Silentium est medium perfectionis.

Iob. 11. 2. Greg. hb 20. mor. 2.

Psal. 139. 12.

petijſſi vanas recreationes in exterioribus, non creſces, nec progredieris.

Recte aequiparatur Sancti eū, qui os non custodit & claudit, vaſi ſine tegumento,

Nam 19.1.

quod Deus iubet p̄ immūdo haberi: *Vas, quod non habuerit operculum nec ligaturam deſuper, immundū erit*: quia apertum erit ad

Silētium negligere, im-
peſſiones
& inuentiones
generat.

Eccles. 20.8.

Prou. 10.29.

Eccles. 5.2.

quamcūq; immunditiā recipiendam, & ſtatim impletur puluere & ſordibus; ſic ē dū quis os nō occludit, ſtatim impfectionibus & peccatis repletur. Idē S. Spiritus per Sapientē ſapius inculcat: *Qui multū vitatur verbis, laedit animam ſuam*. Et alibi: *In multiloquio non deerit peccatum*. Et alio loco: *In multis ſermōib. inuenietur ſultitia*. Vtinam hoc toties nō experiemur, vt

Greg. lib. 7.

mor. c. 17. &

3. p. Paſt. ad-

mon. 3.

experimur. Dicit S. Greg. Incipies à bonis verbis, & peruenies ad otioſa, & inde ad alia iocoſa, inde ad moleſta, & paulatim lingua incaleſcet, & creſcet deſiderium augendi, & curandi, vt dicta quid eſſe videantur, & dum non aduertis, vagatus eris in mendacia, mala & pernicioſa, incipies à paruis, & deſines in magnis; ſic enim ſolet fieri, vt ſi quis incipiat ridendo, deſinat murmurando.

Alb. Mag. l.

de virt. c. 31.

Prou 25.28.

Hieronymus.

Idem Greg. 3.

p. Paſt. c. 11.

& l. 7. mor. c.

25.

Præterea dicit Albertus Magnus: *Vbi non eſt taciturnitas, ibi homo de facili ab aduerſario ſuperatur*. Ad quod docendum adducit illud Proverbiorum: *Sicut vrbs patens ē, & abſque murorum ambitu, ita vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum*. In quæ verba dicit S. Hieronymus, quod ſicut vrbs aperta, & muris non munita facilis eſt expugnata & ſpoliata ab hoſtibus; ſic & ille, qui hoc muro ſilentij munitus non eſt, in magno verſatur discrimine, vt à Diaboli tentationibus expugnetur. Et huius magis ſpecialis ratio reddi poteſt: ſicut homo, qui varijs occupationibus diſtinetur, ſæpe fallitur, ſed qui ſui compos eſt, diſtillime; ſic etiā, qui non ſeruat ſilentium, facile à Diabolo decipitur, eo quod diſtractus, & negotijs varijs & vanis occupatus ſit, ſed qui ſilentij & collectionis ſtudioſus eſt, ſemper apud ſe eſt, & non facile à Diabolo fallitur & ſeducetur.

Non triſtem & melancholicam, ſed valde hilarem vitam ei eſſe, qui in modeſtia, ſilentio & ſolitudine agit.

EX dictis res conſideratione digna in hoc negotio oritur: Vitam hanc collectam, & quod quis oculis immiſſis indemiſſis incedat, non velit loqui, nec audire, niſi quod neceſſe, & ſe ſimul & ſurdum, cæcum, & murum amore Dei, non eſſe triſtē & melancholicā, ſed potius hilarem & iucundā, & tanto iucundiorē altera vita cōmuni, quanto conſortiu & conuerſatio cū Deo dulcior eſt conſortio humano, ad quod nos inuitat hæc ſolitudo. Ait S. Hier. *Viderint alij quid ſentiant, quæ quæſq; in ſuo ſenſu ducitur, mihi oppoſita carcer, & ſolitudo paradifus eſt*. S. Bern dicebat: *Nunquā minus ſelus, quā cum ſolus*. Turb. maiori cum conſortio ſum, & maxime hilaris: quod enim cor maxime exhilarat, & contentum reddit, eſt, agere & conuerſari cum Deo. Illi vero, qui non norunt interioris hoc commercium, nec ſpiritum, nec orationem, nec in ſpiritualibus delectationem inueniunt, vitam agunt miſtam, & melancholicam; quod tam in bono Religioſo non ſic videtur.

Hinc alia fraus preſertim, vt enim ſunt omnes ſuæ naturæ eſſe putat: ſic alij invidentes quem deuotū, & ſolitariū, oculis demiſſis, & non loquentē, vt ſe, quibus obuijs, ſtatim autumat illum tentari, vt triſtē & melancholicum, & ſubinde illud dicunt. Et huius timore alij qui non accedunt hac incedere cū modeſtia & ſilentio, quæ vellent & deberēt. Quod bene aduertendum, ne quis ſua mala diſcretionē & circumspectitate ſibi damnū inferat: quia tunc hilaritate & delectationē in ſilētio habere neſcis, credis & alium habere nō poſſe. Vel forſitan tibi moleſta eſt alterius modeſtia, eo q̄ tacito & aſſidua in modeſtitate reprehendiſi ſit, & ideo tibi in conſpectu. Sine alterum in ſuo exercitio pe-

gredi, maiore enim hilaritate & recreatione perfunditur quam tu, ipsius enim hilaritas spiritalis & vera est, de qua loquitur S. Paulus: *Quasi testes, semper autem gaudentes.* De quo & Seneca amicum suum Lucilium certiorum reddit: Vera letitia in exterioribus (dicit) non est sita, sed in eis & in animo. Ut aurum & purius metallum non in terrae superficie, sed in venis & visceribus inuenitur; sic & vera hilaritas & delectatio non in eo consistit, ut quis eam exterius loquendo & ridendo demonstret, & conuersando cum aliis, hæc enim non satiat nec satisfacit animæ, sed illa quæ, ut purum putum aurum, sita est in venis & cordis visceribus. Verum gaudium & iucunditas in eo est, ut quis bonam habeat conscientiam, & generoso animo despiciat terrena, & omnibus maiorem & superiorem se ostendat.

CAPVT VIII.

De circumstantiis in loquendo obseruandis.

Pone Dom. custodiam ori meo, & ostium circumstantia labiis meis.

Sancti & beati Ecclesie Doctores Ambrosius & Gregorius de multis malis & incommodis agentes, quæ à lingua proueniunt, de quibus ample S. Scriptura, præsertim in Sapientia libro, & nobis sæpe commendantes silentii obseruantiam, ut tanta mala & pericula euitemus; dicant: *Quid igitur mutos nos esse oportet? Minime id volumus dicunt sancti illi, silentii enim virtus in non loquendo sita est. Quæ admodum temperantia virtus non in non comedendo, nisi dum & quod non necesse est, consistit, & in abstinendo. sic etiam silentii virtus non in non loquendo sita est, sed in eo quod quis possit silere tempore & loco, & eisdem loqui. Et ad id probandum allegat id Ecclesiastæ: *Tempus tacendi & tempus loquendi.* Hincque magno iudicio opus, ut quis utroque suo tempore uti sciat, ut enim error loquendum non est loquendam, sic etiam est si-*

lere, dum loquendum est. Duo hæc sunt dicunt Sancti illi quæ Propheta in dictis verbis indicat: *Pone Domine custodiam ori meo. Quam custodiam petis sancte Propheta? Ostium circumstantia labiis meis: ostium, quo labia mea claudantur.* Bene notat S. Greg. David non perere, ut parietem ponat Deus, ut nunquam aperiatur, sed ostium, quod suo tempore aperiatur & claudatur: ad indicandum, suo tempore silendum & os claudendum, & iterum suo tempore aperiendum, & in hoc discretionem & virtutem silentii sitam esse. Id est quod perit Sapiens, dum ait: *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non eadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?* Tot opus circumstantiis & conditionibus, ut quis sine errore loquatur, ut merito Sapiens timeat, ne per linguam perdat, ideoque discretionem hanc petit, ut norit dum conuenit, aperire & claudere os, vna enim sola circumstantia deficiente, facile errare erit. Et ut certe & bene loquamur, opus est omnes circumstantias concurrere, ita ut ne vnus quidem desit: *Quia bonum consurgit ex integra causa, sic ut nec vna possit deesse, malum autem ex singularibus defectibus.* hæc est differentia virtutis & vitij.

Circumstantia in loquendo necessaria fere describuntur à SS. Basilio, Ambrosio, Bernardo & aliis. Prima eaq; præcipua est; bene attendere quod sit dicendum, & ipsa natura circumspectionem magnam in loquendo obseruandam nobis demonstrat, quandoquidem sic linguam custodiuit & abscondit, non vno tantum modo ostio & claustro, sed duobus: anteriore labiis, & posteriore dentibus, ut murum & antemurali dentes circumscripti, nulla posita auri custodia. Vt hinc sciamus quanta difficultate & circumspectione in loquendo opus sit, & facilitate & promptitudine in audiendo, secundum quod dicit S. Apostolus Iacobus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendam.* Idem docet factura & harmonia linguæ, sunt enim in ea duæ venæ, altera ad cor, altera ad cerebrum

Eccles. 22.
23. & c. 28.Basil. in reg.
breue. 208.
& in consil.
monast. c. 12.
Ambr. l. 1.
offic. c. 10.
Bern. de ordi-
ne vite &
morum in 8.
cap. 6.Loquere cir-
cumspecte.

Iacob. 1. 19.

Rodriguez exercit. pars 2.

h tea-

tendens, ubi sedē intellectus locant Philosophi, ut indicetur, id quod dicendum, à corde procedere debere, & pro regula rationem habere. Hocque primum consilium, quod ad recte loquendum dat S.

Augustinus. Aug. *Omne verbum prius veniat ad limam quam ad linguam.* Prius cordi inscribendum, & ratione limandum, quam ore exeat. Hoc est discretimen, quod Ecclesiasticus ponit inter sapientem & stultum: *In ore fatuorum cor illorum, & in corde sapientium os illorum.* Fatui enim cor in lingua habent, linguæ cor subiecerunt, & inordinateloquendi appetitui, & ideo dicunt quidquid in buccam venit, cor enim statim consentit, quasi cor & lingua vnum quid essent. Sapientes autem & prudentes linguam in corde habent, quicquid enim loquuntur, inde procedit, & consilio rationis linguam cordi subiugarunt, & non ut fatui, linguæ cor.

Eccles. 21.
29.

Eyprianus.

S. Cyprianus ait: sicut homo sobrius & temperatus nihil in stomachum demittit quod prius non mandat, sic & homo prudens & discretus verbum nullum emittit ore, quod prius in corde non bene ruminauerit. Ex verbis enim non bene expensis & ponderatis nasci solent contentiones.

Vincenium.

Alius sanctus ait, tanta difficultate nobis ad loquendum aperiendum os, quanta aperiendum erumenam ad soluendum. Quanta mora & cogitatione aperit quis erumenam, ante bene exanimans si & quantum debeat. Eodem modo & difficultate os ad loquendum tibi aperiendum est, animaduertens si debeas loqui, & quid, & ne loquere plus quam debes, ut alter, qui non plus soluit, quam debet. Cum his conuenit S. Bonauentura, dicens hominē tam cautum & pareum in verbis esse debere, quam avarum in pecuniis.

Bonauentura
to 2. opusc. li.
2. de profectu
religios. c. 10.
Bern. in speculo
monach.
Bonan in speculo
discipul. c. 5.
Ephrem
to 2. p. 281. c.
18.

S. Bern. hoc adhuc contentus non est, sed dicit: *Antequam verba proferat, his ad limam veniant, quam semel ad linguam.* Idem ait S. Bonauent. & S. Ephrem citat, quod habet ex Ammonio Abbate: Antequam loquaris, comunica cum Deo quod loquendum est, & similiter rationē & causam loquendi expende, & tunc loquere,

ut voluntatem Dei exequens, qui te vult loqui. Hæc prima & præcipua circumstantia ad bene loquendum, & si hanc seruauerimus, aliæ obseruati faciles erunt.

Secunda in loquendo obseruanda circumstantia est finis & intentio, quæ non ad loquendum mouet. Non enim sufficit verba esse bona, sed etiam necesse finem bonum esse, aliqui. n. bona loquuntur, ut spirituales videantur, alii ut se vendicent pro acutis & disertis: quorū prius est hypocrisis & simulatio, posterius vanitas & stultitia. Tertiū. quod requiritur, dicit S. Basil. esse, cōsiderandū quis sit qui loquitur, & cui, & corā quo loquitur: & dat hæc bona documenta, ut qui iuuenes se corā senioribus & sacerdotibus. habere debeant qui tales non sunt. Omnia S. Scripturæ testimoniis confirmans: *Noli verborum esse multitudinem presbyterorum.* Bonæ educationis & reuerentiæ signum est tacere coram senioribus & sacerdotibus. S. Bern. dicit iuniores tacendo honorare seniores hic enim reuerentiæ & obseruantie modus est. quo ipsi cedunt Et bonam rationem addit: *Silentium est maximus actus verecundia, quæ valde decet iuniores.* S. Bonauentura clarius hoc explanans dicit, ut timor Dei componit & ordinat hominem in interiori, & eum Deo amicū reddat, sic & verecundia hominem exterius componit & ordinat, & reddit eū verecundū, modestū & taciturnū coram maioribus.

Quartam circumstantiam dicit S. Ambrosius esse, intueri tempus, quo loquendum Prudentis enim munus præcipuum est scire loqui tempore & loco. *Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lasciuus autem & imprudens non seruabunt tempus.* De hoc qui hanc circumstantiam tempore & loco loquendi obseruat, dicit S. Spiritus: *Mala auria in lectis argenteis, qui loquuntur verba in tempore suo.* Hic valde decens est, & aridet multum. Et contra, si quis etiā bona loquatur, sed non suo tempore displicet: *Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo.* Ad hanc circumstantiam pertinet, non interrumpere alicuius sermonem, quod impudentiæ & paræ

parua humilitatis. Non est oportunū loquendi tempus, dū alius loquitur. *In medio sermone ne adicias loqui:* dicit Sapiens. *Especta, donec alius sermone absoluat, & post tuū allegabis.* Huic adicitur, quod ibi addit: *Prusquam audias, ne respondeas verbum.* Et alibi dicit: *Qui prius respondet, quam audiat, stultū se esse demonstrat, & confusione dignū.* Quare ad rē non respondebat, putabat q̄ hoc ipsi dicerent, & in ad ei dicebatur, quia nimis acuter respōdebat. Aliud consiliū de respondēdo dat. S. Basil. si ab alio queratur, tu tace: & dum multi sunt, & petitur vt opinionē suam dicant, nisi a te in particulari queratur, tace, parue enim humilitatis, si te principalem ostendere vis, & alius maior videri. Tace, donec in particulari iuberis loqui.

Quinta in bene loquendo circumstantia, quā docent Sancti, est *modus loquendi & vocis sonus.* Hoc est quod nos docet regula, vt omnes voce demissa loquantur, vt religiosos decet. Hęc vna ex præcipuis silentii circumstantiis est, & potius magis pars. S. Aug. in verba illa Marthe, quæ sorori dicebat, quando Christus venit, vt sulcicaret à mortuis Lazarū: *Et vocauit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest & vocat te.* Et respondet, vocem demissam vocati silentiū. Idē & hic fit, dū alter alteri in officio demissa voce loquitur, dicimus in domo esse silentiū. Idē & hic fit, dū alter alteri in officia demissa voce loquitur, dicimus in domo esse silentium, sed dū alta voce loquitur quāquam sit in necessariis, dicim⁹ nō esse silentiū. Sic vt in omni loco & officina sit silentiū, & videatur domus religiosa, & nos religiosi, oportet nos voce demissa loqui. S. Bonau. dicit magnum religiosi defectū esse, alta voce loqui, sufficit sic loqui, & vicini te possint intelligere. Et si quid dicere vis, vt intelligat is, qui procul à te abest, accede illum, & dic, non enim decet religiosam modestiā clamare, etiam si procul fiat. Et animaduertit S. Bonau. nō est & tempus quieris & collectionis magis & in speciali exigere, vt vox demissior sit, ne alios tunc turbemus:

idemq; exigunt loca particularia, vt sunt sacrarium, porta & refectorium.

Ad hanc circumstantiam de loquendi modo, dicit S. Bonaventura referri loqui cum oris serenitate, nec gestus ore facere, leuando & multum ostendēdo labia, nec in oculis signa, nec in fronte nec naso rugas, nec motus in capite exhibendo, nec multum manibus loquendo, quod tam in regulis modestiæ. Pater noster cōmendat. Ad hanc quoq; circumstantiam pertinere dicunt SS. Ambrosius & Bernardus: *vt vox ipsa non sit remissa, non fracta, nihil faminum sonans, sed formam quandam, regulam ac succum virilem referuans.* Et tamen, quantumuis vox esse debeat, nō fracta & feminina dicunt non esse debere asperam, rusticā nec fastidiosam. *Sed vt molliculum, aut infractum vocis sonum aut gestum corporis non probo, ita neque agrestem aut rusticum.* Sermo ergo religiosi ita grauis esse debet, vt ei suauitas miscetur. Et quantumuis semper necesse sit in loquendo seruare modum, id tamen maxime necessariū, dum volumus monere vel arguere, si enim hoc non fiat, peribit plane diuus fructus. Et ideo bene dicit S. Bonaventura, quod ille, qui turbatus aut iratus alium corripit aut monet, videtur id potius iracundia & ad improperandū, quam caritate & zelo profectus facere. *Virtus cum vitio non docetur:* nec impatientia patientia, nec superbia humilitas: Alius vero patientiæ tuæ exemplo, & sermonū mansuetudine edificaretur & proficeret. Ideoque dicit S. Ambrosius: *Monitis sine asperitate. Et hortatio sine offensione.* Ad quod ostendendum adferunt illud Apost. Pauli: *Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrē.* Hic et vitio vertitur cū affectatione reprehendere, vt quis prudens & loquens esse videatur. Ideo valde reprehenduntur concionatores, qui in eo toti sunt, vt curiosē & ornate dicant, & in id præcipue incumbunt. Hoc enim spiritus & fructus concionum, quarum sermo a quæ similis esse debet, perit, quæ vt bona sit, nullum saporem habere debet.

Tot denique sunt bene loquendi circumstantiæ, vt mirū sit, si aliquis in carū

Bonauentura. Decere.

Ambrosius. offic. c. 19. Bern. de ord. vitæ & mor. inflis. Grauior.

Suauior in correptione.

Bonau. de In-formatione nouitiorum.

Ambr. lib. x. offic. cap. 2.

1. ad Timot. 5. x.

Sine affolatione.

Tutissimum
sistere.

Prov. 21. 23.

Seneca epist.
107.
Arsenius.

Horatius ep.
19. lib. 1.
Hieron. epist.
de virgin. ser.
mantiā.

Psal. 38. 1.
Ambr. li. 1.
off. c. 2.

Histor. eccl.
9. 2. 6. 6. c. 1.
Doctus silen-
tium Pambus.

aliqua non erat, ideoque nihil tutius quam
se in silentii portum conferre, ubi solo
silentio quis multa incommoda & peri-
cula euadit, quae in loquendo occurrunt,
secundum illud Sapientis: *Qui custodit os
suum & linguam suam, custodit ab angustiis
animam suam.* Hincque senior quidam
pater dicebat: *In omni loco si taciturnus
fueris, requiem habebis.* Et ad idem Seneca:
*Nihil a quo prodest quam quiescere, & mini-
mum cum aliis loqui, secum plurimum.* Vul-
gata est illa S. Abbatis Arsenii sententia,
quam ut refert Surius, saepe solitus erat
repetere, & etiam cantare: *Me saepe peni-
tuit dixisse, nunquam autem tacuisse.* Idem
de Socrate dicitur. Huius & rationem
dat Seneca, quod tacetur, post dici po-
test, quod autem dictum, non dictum esse
non potest. *Et semel emissum volat irreuo-
cabile verbum:* dicit Poeta. Et S. Hierony-
mus: *Lapis emissus est sermo prolatus:* Lapis
enim manu emissus retineri non potest,
ne noceat. Hinc dicit S. Hieron diligentissime
considerandum, quod dicendum
est, antequam ore emittatur, post enim
non dictum esse nequit: *Quapropter diu
antequam sermo proferatur, cogitandus est.
Quod primum a nobis datum consilium*

Concludamus ergo linguam bene cus-
todire, dicentes cum Propheta: *Dixi cu-
stodiam vias meas, ut non delinquam in lin-
gua mea.* In haec verba ait S. Ambrosius: a-
liqua viae nobis sequendae aliae custodi-
dae sunt, viae Dei sequendae, nostrae custo-
diendae, ne nos in praecipitia deturbemus
& perdamur cadentes in peccatum: & eas
dicit nos custodituros, si silere sciamus.
In Ecclesiastica historia refertur, mona-
chum quendam Pambū nomine, homi-
nem idiotam & indoctum alteram sapien-
tiam & doctum adiuisse ut ab eo instrueret-
tur, & audientem hunc versiculum: *Dixi
custodiam vias meas, ut non delinquam
in lingua mea,* noluisse ut magister plura
allegaret, sed dixisse sibi sufficere totam
hanc lectionem: si illam opere complere
potest. Post sex menses a magistro reprae-
sentatus, quod ad secundam lectionem au-

diendam non rediisset: respondit se non-
dum priorem compleuisse. Post multos
annos querebat ab eo notus quidam, si
versum hunc didicisset, & aiebat, iam 49.
anni sunt, quod illum audiuerim, & vix
illam complere potui: & si compleret, ta-
men ipse propter humilitatem dubitabat.
Palladius. n. de eo refert, quod tam lectio-
nem didicerit, & in praxim deduxerit,
quod antequam loqueretur & responde-
ret ad interrogata, semper cor ad Deum
leuauerit, & ante cum illo communicaret
& egerit. Secundum consilium a nobis
datum. Diciturque ideo tam a Deo adiu-
tus, ut iam morti proximus dixerit, se non
meminisse vnumquam verbum dixisse, cuius
cum peniteret. Refert Surius de quadam
sancta virgine, quae a festo Exaltationis
S. Crucis vsque ad Christi natalem diem
silentium seruauit, ut toto hoc tempore
ne verbum quidem loqueretur. Quod di-
cit Deo tam fuisse gratum, ut ei fuerit re-
uelatum, isto opere & linguae mortifica-
tione merita fuerit, ut purgatorium non
subiret post mortem.

CAPVT IX.

De murmurationis & detractio- nis vitio.

Nolite detrabere alter alterum fra-
tres: dicit S. Apostolus Iacobus. Sa-
post. Paulus dicit, *detractores odibiles Deo,*
& Sapientis etiam hominibus. *Abominatio
hominum detractor.* Et. *Susurratori odium
& inimicitia & contumelia.* Et quamuis
exterius rideant, & delectari videantur,
tamen intus oderunt, & illos cauent, ve-
rentur enim, & merito, ne quod alii in
praesentia faciunt, in absentia
praesentia post sibi faciant. Hoc sufficit ad
odio habendum & fugiendum hoc vitium
quid enim peius esse potest, quam Deo &
hominibus odibilem esse? Sed hoc omni-
so, de reur solum breuiter grauitatem &
prauitatem huius vitii exponere, & quam
facile in eo quis mortaliter peccare po-
test, ut nos tanto longius hinc remouea-
mus,

mus, & tanto discrimini nõ subiiciamus. Eius grauitas, & prauitas in eo sita sit, quod proximi famam bonam, quæ de eo habetur, opinionem & æstimationem obscuret & plane tollat, quæ maioris precii sunt, quam opes & diuitiæ temporales, vt docet Sapiens: *Melius est nomen bonum, quam mille thesauri preciosi & magni.* Ideoque dicunt Doctores, maius esse hoc detractioe, quam furti vitium, quanto præciosior est fama & nomen bonum quæ diuitiæ. Et ad particularia magis descendendo, & sciatur quando detractio est tantum veniale, & quando mortale peccatum; dicunt quod dici solet de omnibus aliis peccatis, quod in sua specie sunt mortalia. Ideo quamuis factum ex se sit peccatum mortale, tamen ratione parue materia potest veniale esse, vt furari pommam, vel vnum aut alterum teruncium. Sic & detractio in se est mortale peccatum, sed tam parui momenti res esse potest, quæ de alio dicitur, vt veniale esse possit.

Sed hic animaduertunt, quod multum ad rem facit, vt intelligatur periculum, quod hic est, & custodia habenda etiam in his, quæ parua videntur, & est, quod sepe parua & leuia non sunt, quæ aliquibus talia videntur. Dicunt Theologi, quæuis de aliquo dicere peccatum aliquod veniale, vt quod quis mendacium dixerit in sæculari non esset mortale peccatum, eo quod minutum sit, & famam & nomen bonum non tollat; tamen de religioso dicere veniale peccatum & imperfectiõem aliquam, posset esse mortale, maior enim ignominia & infamia hoc esse poterat in religioso, quam mortale peccatum in sæculari. Certum est, si dicam de Religioso, quod sit mendax, plus deperderetur de eius bono nomine, & æstimatione, quam sæcularis perderet ob vitam perditam & inordinatam, & quæuis de eo diceretur, quod tota Quadragesimam nõ ieiunet, aut nocte domo exeat & vagetur. Vnde aduertendum, quod vt

quis in detractioe & murmuratione de aliquo dicatur mortaliter peccare non ex eo merendum, quod mortale sit id, quod dicitur, sed ex bona fama aut nomine, quod ei aufertur. Semper huic fundamentum innitendum, & hoc tenendum pro primo principio in hac materia. Liquido enim constat non esse peccatum vllum, si quis sit ex Maurorum aut Iudæorum genere; tamen propterea aliquem infamare, Doctores dicunt esse peccatum mortale. Similiter si de religioso dixerõ, quod sit læuis & nullius iudicii (quod expresse ponunt Doctores exemplũ) plus de suo bono nomine & æstimatione perdit religiosus, quæ si de sæculari dixerõ quid, quod mortale peccatum est: & idcirco in hoc plus periculi situm est, quæ creditur. Habeo aliquem pro bono Religioso, & homine sedato & prudẽte; tu vero dicis, ille talis est, manũ vertens, & indicans quod parum sibi constet, multũ ei hoc ipso incommodasti, & multũ illi apud me de bona opinione decessit, quæ ante de illo habebam. Alias foras venit, & si ibi quid inuenit, quod non edificat hoc primũ narrat, & vnum quidem incipit dicere arrogantem, alterum superbum & morosum, alium inquietum & seditiosum. Hæc non leuia sunt, sed huiusmodi, quæ religioso dedecori merito esse possunt. Quisque suo se metiatur pede si quis similia de te diceret, & causa esset, vt pro tali habereris, aduerte quo id animo ferres. Hæc tamen charitatis lex est, quam erga proximum seruare debemus, præcipue qui de perfectione agimus, & procul nos ab istis anxietatibus, & periculis semouere debemus. si proximus per id, quod dixi, notabiliter nomen & bonam æstimationem perdidit, quam alius de illo habebat, cessi negocium ad peccatum mortale peruenit vel non, vt dicimus in voto paupertatis. Estne mihi hic dubitandum, num id, quod accepi, ad tantam quantitatem peruenit, vt sufficiat, quo sit peccatum mortale? Sæpius enim discernere nequimus: an eo peruenit necne. Satis tamẽ laboratur, vt quis huic se periculo exponat,

Augetur ex dignitate.

Nõ dic de alio quod de te dicere nollis.

nec quis ob omnia, quæ in mundo sunt, huic dubio se inuoluere deberet. Necessè est hoc magna sollicitudine & custodia in paruis versari, si enim non fiat, breui nos scrupulis & conscientia moribus repletos inueniemus, & vexatos grauioris peccati anxietatib. Et in murmurando & detrahendo magis hæc sollicitudo necessaria, valde enim natura in hoc propendemus, & facilitas & volubilitas linguæ permagna est. Hoc discrimen est inter eos, qui perfectioni student, & qui nõ quod illi maioris paruos defectus faciant, quam hi paruos. Et hoc vnum eorum est, ex quibus elicitur, an quis profectui suo inuigilet, necne.

*Lib. 5. c. 6. de
vita P. Ignati-
ii.
B. P. Ignati-
ii in hoc vi-
tu cautela.*

Legitur de Patre nostro Ignatio, quod domus defectus semper miro tegebat silentio, si enim quis faceret, quid non magna ædificationis, nemini aperiebat, nisi ei, qui emendare id poterat, & hoc tanto respectu & custodia nominis boni eius, qui peccauerat, vt si sufficeret id vni declarari, duobus non diceret. Hinc nobis discendum, quomodo cum proximis agendum. Si pater noster, qui superiori poterat dicere & reprehendere domesticorum defectus in omnium præsentia, vt sic in illos animaduertetur, hac restrictione utebatur, & hoc in paruis & minutis defectibus; quanto magis ea nobis ratione progrediendum est?

Hanc regulam loquendi de absentib. dicit S. Bonauentura: *Erubescant dicere de absente, quod cum charitate non possent dicere coram ipso.* De absente ita loquendum, ac si præsens esset, & quod de illo præsentem & audientem dicere non auderes, non in eius absentia dicendum. Intelligunt omnes, se etiam absentes à te securos esse. Hæc bona regula est, quæ complectitur tam grauiam, quam quæ leuia videntur, quæ sapius solent nos decipere, nam sæpe tā leuia non sunt, vt apparent, sicut dictum est. Ideoque nos hic excusare non licet, nec dicere, quod ab aliis parui fiant, vel quod vulgata sunt; professio enim, quam profitemur, has excusationes non admittit. Sic nos docet pater no-

*Lib. 5. ca. 6.
vita P. Ignati-
ii.*

ster B. Ignatius, qui nunquam in conuersatione sua de aliorum vitiis loquebatur, quamuis & publica essent & in compitis diulgarentur, & volebat nostros idem facere. Sint ergo omnes homines in ore nostro boni, virtute præditi & honorati, & omnes intelligant, quod ob nostra verba nihil quis perdet, nec minoris habebitur.

Si forsitan peccatū aliquod de proximo nosti vel audisti, serua sapientis discretio. *Audisti verbum aduersus proximum tuum commoriat in te: fidens quoniam te non dirumpet.* Sepeli in te, deficiat ibi & non exeat. Alludit S. spiritus ad eos, qui venena biberūt, qui multa in anxietate & nausea versantur, vt eiiciant, & nihil agant, quam pharmaca & olea recipere, putantes se crepituros nisi euomant. Alias duas similitudines ad idem probandum adfert sapiens: *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta in fœmori carnis, sic verbum in corde stulti.* Sic & stultus non cessat nec quietescit, donec dicat & in lucem proferat defectum, qui nouit de proximo, sicut mulier in magna anxietate est, donec pariat infantem. Ex horum nos numero ne simus, sed prædictum & sapientium, qui angustum vas & cor habent, ad hæc includenda & sepienda, vt ibi moriantur & intereant.

D. noster Claudius Aqua vina in libello de industriis, quæ scripsit, ad curandam animam morbos, caput substantiale ponit de contritione, quod inter alia est decimum scriptum, & dat consiliū ei, qui hac in parte defecit & errauit, vt non cubitum eam, antequam id confessus sit. Partim si forsitan sit in re graui, quod facile euenire potest, non decebat cū eo se quieti dare, nã semper ita cubandū, vt moriendū est. Partim, si eo non peruenerit, hoc remediū & quasi præseruatura medicina fuerit, vt alias in simili non peccemus. Hocque consiliū valde vtile erit, maxime quod à Patre nostro emanarit, non solum in hoc, sed & similibus negotiis, quæ secum dubia & conscientia moribus ferunt.

CAPVT X.

Detractiones non audiendas
esse.

huiusmodi tenetur resistere, & honori proximi consulere, & hoc tanto magis, quanto plus autoritatis habet. Hoc docent Theologi.

Hinc facile nobis colligendū est, quomodo nos in similibus conuersationibus gerere oporteat, & periculū vitare, quod in simulando & tacendo, & per hanc transeundo nostra mortificatione, & pusillanimitate. Et quia ob peccata nostra hodie tam in vsu est detraçtio, vt vix vlla sit conuersatio, vbi de aliorum vita non agatur, & nos sapissime cum eis versemur: non possunt non multi se in hac materia scrupuli offerre. Si poteram impedire, & non impediui: si occasio fuerim vt sermo ille procederet, vel aliquid interrogauerim, vel si ostenderit me gaudere, bonum vultum dictos exhibens, & iis consentiens. Sed scrupulos omittamus (hic enim quis dicere posset, se satis scire quo vsque progrediendum, & quando peccatum est necne) & profequamur hic fundamentum, quod cum Religiosis, & iis qui virtuti student & perfectioni loquamur, & cum eos qui non solum cauere vult mortale & veniale peccatum, sed & semper intendit quod optimum, & apertissimum proximorum ædificationi & profectui.

Hoc ergo supposito, si quando sumus in aliquo colloquio, vbi de proximo detrahitur, & ex pura immortificatione, verecundia & pusillanimitate tacemus, & id transimus & consentimus, non tacere est consentire, & Qui tacet consentire videtur: quomodo tales possunt ædificari, sed potius in eo, quod faciunt, confirmari, videntes Religiosum doctum & Deo seruientem, & qui in illis autoritatem habet id tolerare & nihil dicere. Dicent, hoc peccatum esse non potest, quando quidem pater tacet. Et si putant peccatum esse, & in tua presentia committunt, te vilipendunt & simul religionem, quandoquidem coram te malum dicere audent, & tu non audes eis resistere, & contradicere, nec vires & virtus tibi ad id suppetunt. Sanctus Augustinus,

Cautela in conuersatione ab hoc vitio.

Tacens ad detractionem consentire videtur.

Damma ex Silentio.

vt ma-

S. Bernardus ait: Non solum nihil ipsi indecorum loqui, sed neque aurem quidem huiusmodi præbere dicitur, quia quem delectat audire, alterum loqui prouocat: audire quog, quod turpe sit, pudori maxime est. S. Basilius de pena detrahenti infligenda, & detractionem audienti infligenda, dicit vtriq, que communione inter dicendum. Patrem penam vtriq, statuit, si enim alter non lubens audiret, alter detrahente non delectaretur: Nemo inuito auditore libenter loquitur.

Theologi in detractionis materia hanc questionem tractant: si detractione audiens & non resistens peccat mortaliter? & aliquos casus ponunt, in quibus dicunt illum mortaliter peccare, vt quando vnus de proximo malum dicit, ab eo prouocatus & interrogatus super eo: vel dum non bene ad alium affectus est, & ideo gaudet, quod de illo detrahatur, vel dum videt detractionem illam in notabile proximi damnum tendere, & potest illam impedire, & non impedit, charitates enim obligatur proximum hac in necessitate iuuare. vt enim nō solum male facit, qui domū aliquam incendit, sed & ille qui se calefacit ad ignem per alium accensam, eo quod teneatur aquam adferre ad restinguendum incendium. Sic etiam non tantum peccat ille, qui detrahit, sed & ille, qui potest detractiones impedire, & non impedit, sed potius applausu & approbatione, quam exhibet, ipsi occasionem dat vterius progrediendi. In aliis casibus dicunt solum fore peccatum veniale, si non resistat, vt dum verecundia ductus, & quod alicuius autoritatis personæ sunt, quæ hoc negotium tractat, nihil his dicere audeat, nec se mifere. Et hoc vnum aduertendum, quod multū ad religiosos pertinet, & est, quod ille, qui detractionem audit, est alicuius autoritatis in eos, qui loquuntur, plus

vt malo hoc & pesti detractionis occurreret, & in cenaculo hos versus descriptos habebat:

Refert Hiero. te. 7. aut Beda, si eius est id tractatus.
*Quisquis amat dictis absentem rodere vitam,
 Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.*

August. cor. reprob. detrahorum.
 Narratur cum eo quodam tempore quosdam comedisse Episcopos amicos, & quia incipiebant linguas dissoluere & proximis detrahere, statim eos arguit, dicens, se vel versus hos delecturum, vel mensa abiturum. Hic fortis animus est, dicere; nisi cesses malum dicere, abibo. Idque mandat S. Hieronymus fieri: *Si quem alicui detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite vt serpentem. Quid faciet, qui verrecundatur!* Ideoque dicit S. Hieronymus: *vt verecundia victus disceat de factis aliorum silere.* Hinc cum verbo in ore deferendus, vt erubescat, & sic disceat, quomodo alias ei loquendum. Hoc medium nos multum decet, vel eis indicandum ne detrahant, vel eorum confortium relinquendum.

Aliud.

Dum vero hoc remedio vti non licet, vel quia iniuile & durum est, & maior personas obseruantia decet; dant sancti aliud facilius & suauius, quod est ostendere duriorum vultum detrahenti, vt animaduerrat, quod non à te proberetur, nec delecteris talia audire. Hoc remedium dat S. Spiritus per Sapientem: *Ventus Aquilo dissipat pluuies, & facies tristis linguam detrahentem.* Et alibi: *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire.* Hæ spinæ sunt, quibus aures sapiendæ, durior ille vultus, tristitia & molestia, quæ in facie exhibetur, dum alius detrahit, sunt spinæ quæ illum pungant, & compungant, vt animaduerrat se male facere, dum iudicat vitam alienam. Non sat est Sapienti, si aures gossipio vel molli antiqua materia obtures, sed spinis sepi vult, vt non solum non eas intrent verba mala, dum gaudes te illa audire, sed vt & pungant cor detrahentis, & se cortigat & emendet. *Per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis,* hac enim reminiscitur & ad-

Eccles. 7. 4.

uertit se male facere. Debeato patre nostro Ignatio legitur, quod sapius hoc & remedio vsus sit. Contigit cuidam & nostris cum ipso loquenti excidere inconfiderare verbum aliquod, non tam exacte dictum, vt decebat, vt patri videbatur, quare grauitate vsus, & vultum seueriorem induens, facile aliis cognoscendum dedit, erratum ibi esse, & sic certior ille factus & correctus, qui deliquerat. Idque sapius in leuib. & minutis faciebat, quorum error, eo quod leuior esset, ab aliis non aduertebatur, sed in aerem euanescebant, ipse enim non solum semper apud se erat, sed & suos esse volebat.

Expeditis præterea medium est sermonem mutare, & alium cum gratia interponere, vt prior interruptatur. Et ad hoc non opus multas commoditates captare, & occasiones quarere, vt propositum sic requirat. Sed optima occasio est, vt propositum sic non exigat: hoc enim modo alter & præsentis facilius intelligit, non æquum fuisse de eo agi, de quo agebatur, & quod honor ei habitus sit, quod manifeste reprehensus non fuerit, & ei erubescendum coram omnibus. Et si diu occasionem captaris, vt propositum requirat, & donec sermo finiatur, alter negocium non intelliget, & damnum non medeberis. Vt enim dum taurus hominem insequitur, pallium ei in vultum conticitur, vt illo occupetur, & hominem insequi desistat. Sic & dum quis aliquem detractione insequitur, bonum est ei pallium, hoc est, diuersum sermonem obici, quo occupetur & detrahere cesset. Et vt ille, quem taurus insequitur, vitam ei acceptam fert, qui pallium tauro obicit, ita & famam, & honorem ei accepta ferat, necesse qui sermonem mutauit, & detractionem suspendit, & pro illo stetit.

CAPVT XI.

Omne mendacii genus nobis fugiendum esse.

Ante omnia opera Verbum verax prædat te, nunquam vero mendacium. Non

Non viderur hoc multum religioso commendandum, sat enim per se commendatum est. Imo & in mudo magno vitio vertitur esse mendacē, & si cui dicatur, quod sit mendax, magno id sibi dedecori & ignominie ducit. quid ergo in religione erit, ubi alicui plus de bona opinione & estimatione decedit, quam in mundo? Facile videre est, quā turpe, abiectum & religioso indignum hoc sit, & ideo procul ab eius ore esse debet mendaciū, nec quidem ad se excusandum & errores celandum. Multum à mortificatione & humilitate abest, qui mendacium dicit, ut nesciatur eius vitium, nec minoris fiat. Querenda nobis essent humiliandi & mortificandi occasiones; & fugis tu eas, quare offerunt, & quas sine peccato vitare non potes? Talis multum contradicit perfectioni, quam proficitur. Theologi dicunt, & Sancti etiam pro totius mundi salute vnum mendacium dicere non licere; aduertere ergo an liceat, in re minimi momenti, & ut tibi erubescendum non sit, ideoque inter septem illa, quæ Deo exosa, secundum ponit sapiens,

Linguam mendacem.

Alius modus est mendacia dicendi, quamuis id fiat non tam deliberata voluntate, & sit, quod dictis vel factis plus quid additur. Veritas in indivisibili consistit, ideoque quicquid additur amplius quam est aut fecit, mendacium erit. Et in hoc solet sæpissime magnum esse periculum, lubentes enim curamus ut id, quod dicimus, alicuius precii esse videatur, & ideo id extollere conamur, quapropter hic magna prudentia & circumspectione utendum.

Addit S. Bonaventura fugiendas esse exaggerationes & amplificationes, non enim religiose gravitatis & modestie est multis amplificationibus uti. Veritas & gravitas tua talis esse debet, ut auctoritatem dictis addat, non verba superflua & amplificatio: hæc enim auctoritatem dictis non addant, sed potius eam quæ habes, subtrahunt. Ratio quare auctoritas auferatur his hyperbolicis & amplificatio-

Rodriguez exercit. pars 2.

tionibus, hæc est, quod sæpius plus æ quo sæperes augeantur, & ideo in his mendacium est, quod tantum non est ut dicitur.

Ideoque qui sua augent, pro veracibus non habentur, & auctoritatem & fidem perdunt. Dicitur de Patre nostro B. Ignatio, quod raro & vix unquam usus sit nominibus superlativis, his enim plus iusto res augeri solent, sed sua sincere & simpliciter narrabat, sine amplificationibus & superiectionibus: & tam aberat ab his, ut de illo dicatur, quod non multum affirmabat id, quod sciebat.

Hoc etiam utile documentum est, quod ponunt Sancti. S. Bernardus ait: Nunquam pertinaciter aliquid affirmes vel neges, sed sint tuæ affirmationes & negationes dubitationis sole condita: quasi dicens: puta sic se rem habere, vel, ni fallor, sic est: videor sic audivisse. Si hoc cum discretione fiat, modestus, humilis & religiosus loquendi modus est, & hominis, qui sibi non fidit nec propriæ opinionis, ut & humilis esse non debet. Idcircoque Sancti sic loquebantur, quod humiles essent & sibi non fiderent. Refert Surius de sancto

Dominico Loricato, quod interrogatus, quanta hora esset, nunquam absolute responderit, octava vel nona est, sed est circiter octavam, vel circiter nonam. Et rogatus, cur sic responderet, dicebat, se sic loquendo securum esse, quod non mentiretur, eo quod vel hora sonuisset, vel paulo post sonaret. Hæc alia ratio est, nam religiosa prudentia & modestia est, non nimis quid affirmare, nisi aliqua cum dubitationis sale & gratia, ut S. Bernardus docet. Sic enim quis se mendacii periculo non exponit, etiamsi post contingit rem se ita non habere. Sin absolute, resolute & certo quid affirmetur, & post contrarium repetiatur, ut subinde accidit erubescendum erit, eo quod mendacium retulerimus, & pro certo affirmaverimus, & præterea causa erit, quod alius scandalizetur, qui post aliter rem se habere inuenit. Et idem dico in iis, quæ pro certis habemus, si enim certus non

i sim,

Lib. 4. c. 6.
vita S. Ignatii.

Bern. in formula honestæ vite.

Fug. pertinaciam in asserenda.

Hæc in re causa S. Dominici Loricati.

Nobis cauendum, ne iocosa, ridicula & facetalorum quamur.

sim, sed de aliquo dubitem, & id absolute affirmem, hoc etiam mentiri est, quantumvis tamen sic sit, dico enim quod nescio. Et ad minimum me manifesto discrimini expono, & mendacium sit quod dico, quod idem peccatum est.

*Bonauentura
abstine a
æquiocatio-
nibus.*

Dicit S. Bonauentura: *Sermo veridicus & purus sit*: non enim semper solum vere sed & sincere & simpliciter loquendum, non cum duplicitate, & vocibus æquiocis, quæ plures sensus habent, hoc enim valde à religiosa sinceritate & simplicitate alienum est. Et S. ipse August. affirmat huiusmodi loquendi modum mendacium esse: *Omnis simulatio & omnis duplicitas mendacium est.* Aliqui sunt, qui ex vna parte nolunt loqui mendacium & ex altera nolunt verum fateri, sed ambagibus & æquiocationibus vtuntur, vt tu vnum, ipsi alterum intelligant. Aliquo in casu licet verbis æquiocis loqui, ad quid celandum, quod clari conuenit, quod tamen in ordinariis & communibus colloquiis licitum non est, sed simulatorum & duplicium potius vitium est, ideoque non solum sinceritati & simplicitati religiosi, sed & Christianæ politix contrarium. Impedit enim fidelitatem, commercium & communicationem mutuam, non minus quam clarum & apertum mendacium. Certum enim est si iste loquendi modus licitus foret, non auderent homines sibi inuicem fidere: Id re ipsa discimus, dum scitur aliquos hoc laborare vitio, quamuis in aliis homines probi sint, nullus, qui eos nouit, iis fidere audet, sed cum iis timore quodam agit ne forte decipiatur. Ideoque dicit Sapiens:

*Quando iis
viti liceat.*

*Earum dispen-
dia.*

Eccl. 17. 25.

Qui sophisticè loquitur, odibilis est, hoc est, qui dupliciter & æquiocè sua dicit, odio est, & habetur homo duplex, fallus & simulatus. Idcirco valde hic loquendi fugiendus, ne de te dicatur, quod de quibusdam dici solet: Hic mendacium non dicit: attamen nec verum quidem dicit.

S. Basilius ait: *Neque in modum parvulus iocari velis assidue, quia non conuenit, qui ad perfectionem nititur, iocari & parvulus: sed vt vir sit.* Additque ibi Sanctus, iocari & recreationes huiusmodi reddunt hominē languidum, & negligentē in Deo seruitio, & a corde tollunt deuotionem, & compunctionem. Præcipue dicit, quod debeat quis abstinere facetiis, his enim quis se scurrat facit, quod multū ad perfectionem anhelantem dedecet.

Punctum hoc grauitè tractat S. Bernardus: *Inter seculares nuga, nuga sunt, in ore sacerdotis blasphemia. Consecrati in Euangelio, talibus iam aperire illicitis, & suis sacris sacrilegium est. vt est templum cultui diuino consecratum vsibus profanis applicare. Labia sacerdotis, ait Malactias, custodiunt scientiam, & legem requirunt in ore eius non nugæ profecto vel fabulæ, verbum scurrile, quod faceti urbanisue nomen colorant, non sufficit peregrinari ab ore, pulchrum & aure relegendum est.* Dicitque dum quis huiusmodi coram nobis dicit, nos sic habere conuenit, vt in detractionibus fatagentes illo interrumpere, & sermone aliqua re seria & vtili diuertere; & seueriorem vultum ostendere. Si ergo nobis erubescendum, si illa audiamus & coram nobis dicantur, quid fiet, si illa ipsi dicimus. *Fæde ad cachinnos moueris, factum moues.* Dicit turpe esse his applaudendo & monstrando illa nobis placere, sed turpius ea dicendo alios nos ad risum mouere.

Clemens Alexandrinus Origenis magister dicit, & est Sanctorum doctrina, vt SS. Basilius, Bernardus & Bonauentura. *Cum verba non à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest, vt verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. ex corde verba procedunt. Ex abundantia cordis loquitur.* Et sic qui vana & leuia verba lo-

quitur, ostendit se vanum & leue habere cor. Et sicut ex sono cognoscitur, num cāpana sit integra vel rupta, vel si plenū aut vacuum, sic in verborum sono facile cognoscitur qui plenus intus vel vacuus, integer vel ruptus est. Qui huiusmodi verba profert, sonat vt vacuum vas. S. Chryl in illa Apost. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*; dicit: *Quale cor vnusquisque habet, talia verba loquitur, & talia opera facit*. S. Ignatius Martyr inter tormenta sæpius proferebat nomē Iesus; & causam rogatus respōdit: Quia cordi meo inscriptum est, & ideo non possum, nō proferrē. & mortuo cor extractū, quod diuisum inuentum fuit habere in vtraq; parte aereo caractere inscriptum nomen Iesus. Qui nugas & iocos profert nō habet cordi inscriptū nomen Iesus, sed mundum & eius vanitatem, & hæc ore egerit. Hincq; videre est, q̄ homines, qui se iactant facetias & iocos posse dicere, & iisdē alio vadrisum mouere, nō solū nō esse spirituales sed ne quidē bonos religiosos. P. M. Auila ad propositum declarat illud Apost. *Scurrilitas, que ad rem non pertinet*, & exponit quod verba faceta & iocosa nō solū non deceant modestiam religiosi, sed ne quidem grauitatem instituti vitæ Christianæ. Et de ipso legitur, quod nunquā ex eius ore auditum sit verbum iocosum. Et de S. Chrylost. scribit Metaphrastes, quod nūquam iocos dixerit, nec alios dicere permiserit. Hoc tanti fecerunt parres antiqui, vt pœnitentia, quā S. Basil. iubet iungi ei, qui huiusmodi verba protulerit, sit, vt integra hebdomada à communitate secludatur: Quod erat genus quoddam excommunicationis, quo monachi vtebantur, separando tales à consortio & conuersatione aliorum monachorum, vt hos non inficiant, & scabiem non adferant, vt & ipsi intelligant, & se confundant, vt sciant illum religiosorum consortio indignum esse, qui non agit & loquitur vt religiosus.

Narrat Surius in vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis de quodam Archiepiscopo Tolosano nomine Durano, qui

multum delectabatur audiendo & dicendo iocos & verba ociosa. S. Hugo, qui tunc tēporis erat Abbas monasterii Cluniacensis, reprehendebat hunc sæpius, eo quod atē in dicto monasterio monachus fuerat, dicens nisi se emēdaret, quod hæc de causa singulare haberet purgatorium. Aliquot post diebus moritur Archiepisc. & apparuit cuidam sancto monacho Sigunio nomine, & ostendit illi os tumidū & labia vulneribus plena. Cum lacrymis petebat, vt Hugonem rogaret, vt pro ipso oraret, quod enim sæuum illud tormentum pateretur in purgatorio, in pœnam iocorum & verborum ociosorum, de quibus se non correxerat. Sigunius id refert S. Hugoni, qui iubet septem monachos septem dies tacere in satisfactionem huius delicti, quorum vnus Silentium rupit. Hinc Archiepiscopus Segunio rursus apparet, & de monacho illo quæritur, quod inobedientia liberationē suam distulisset. Segunius hæc ad Abbatem retulit, qui rem ita se habere ostendit, & alii monachi septem dierum silentium iniungit, post quorum finem Archiepiscopus tantum apparet Abbati & monachis gratias agens, ostendens se pontificalibus vestitus, & os sanum & valde lætum, & subito euanuit ex oculis.

Hic specialiter notandum, nobis maxime cauendum esse à pungentibus illis facetiis, vt sunt verbula quædam, quæ cum gratia quidem dicuntur, & pro argutiis habentur & alios lædunt, nam recte eis notam aliquam inurunt, vel in conditione vel intellectu vel non tā acri ingenio, vel alio defectu. Hæc facetiæ molestiores & prioribus piores sunt, eo quod noxiæ & tanto plus quanto maiore cum gratia dicuntur, quia audientibus & eorum memoriæ firmiter inhaerent. In mundo dum illi, quos gratiosos vocant, hæc dicere norunt sine alicuius damno vel nominis diminutione, facile toleratur, & sunt hæc oblectamenta secularium, & dicunt talem gratiosum esse, sed fiat sine alterius damno. Sed dum suis iocis alios lædunt, odio sunt, & solet grauitate &

Fuge magis mordacitatem petulantem.

molesteferri; non enim desunt, qui illos pro merito excipiant. Sed quia de huiusmodi & similibus loquendi modis, qui caritati & mutuae vnioni aduersantur, in prima parte egimus, super sedebimus hic de iis loqui.

CAPVT XIII.

Conuersationes & colloquia nostra de Deo esse debere: Et de aliquibus medijs ad hoc utilibus.

Ad Ephes. 4. 29. Colloqui de reb. pijs proprium esto sociorum laici.

OMnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad adificationem fidei, vt deo gratiam audientibus, quo illos inflament & incendant Dei amore & virtutis & perfectionis desiderio. Hæc res nobis maxime necessaria est, finis enim & institutum nostrum est, non solū proprio profectui, sed & proximorum studere & vnum ex his, quib. multum ædificantur, qui nobiscum agunt, & quo multus in iis fructus colligitur, in his conuersationib. & colloquijs situm est. Præter enim profectum, quem colloquia hæc secum ferunt; videntes seculares, colloquia nostra semper de his rebus esse, existimationem & magnum respectum concipiunt, intelligentes Deo plenum esse debere, qui de nulla alia re quam Deo agit: quod facit efficacia esse ministeria, quæ cū illis exercentur. In vita B. P. Francisci Xauerij legitur, plus illum fructus fecisse sermonibus specialibus quam concionibus. Et Pater noster agendo in Constitutionibus de medijs, quibus societas iuuare debet proximos, ponit hoc pro principali. Hocque pro generali ponit, vt omnes qui sunt societatis etiam fratres laici, id procurent.

Franciscus Xauer.

7. p. const. c. 4. §. 8.

Medium 1. assuescere pijs sermonibus in conuersatione domestica.

Vt autem id commodius & melius agere queamus, multum iuuerit primū, vt inter nos assuescamus de bonis & spiritualibus rebus loqui. De S. Francisco legitur quod sapius fratres suos sedere iusserit, ad colloquendum inter se de rebus diuinis, vt in hoc loquendi genere instructi essent, dum cum secularibus ipsis loquen-

dum erat. Et dicitur quod quadā vice illis in hac sancta conuersatione sedentibus Christus apparuerit in formosissimi adolescentis forma, & iis benedixerit, vt intelligeretur, quam grata ei huiusmodi essent colloquia. Et in societate idem in vfu est ab ipso nouitiatu, conuenientibus sepe nouitijs, vt inter se de spiritualibus tractent, & postea toto vitæ curriculo nobis in vfu est, inter nos habere sapius spiritualia colloquia, vt in hoc loquendi genere expeditiores simus. Et præterea nobis valde commendatur vt eo vtamur in ordinarijs conuersationibus & colloquijs.

S. Bernardus grauitè & bene reprehendit de hoc certos religiosos sui vni, iis declinans id, quod aureo illo seculo in vfu erat. *O quantum distamus ab his, qui diuisi Anthonij existerent monachi, vt etiam S. Pauli prima Anachoretæ, hi enim dum conueniebant & sese visabant, erat omnis eorum conuersatio in cælis, & tanto desiderio & iactantibus de rebus diuinis & animæ suæ salute, vt obliuiscerentur cibum corporeū sumere, & totum diem ieiunium transigerent, hoc solo occupati. Et hic erat totus ordo, digniori parti prius inserviebatur: quæ enim anima. Nobis autem conuenientibus, in vnum, vt verbis Apostoli vtar, iam non est Dominicam cenam manducare. Panem quippe celestem nemo est qui requirat, nemo qui tribuat, nihil de scripturis, nihil de salute agitur animarum: sed nugæ & risus & verba profertur in ventum.* Et quod omnium pessimum dicit Sanctus ille, aliquē hoc modo posse detinere, vocatur affabilitas & discretio, etiam charitas, & contrariū dicitur discretas, inurbanitas & rusticitas; & qui de Deo loquuntur melancholici habentur, & eorum conuersatio vitatur. *Ista charitas destruit charitatem, hac discretio discretiōem confundit. Quæ enim charitas est carnem diligere, & spiritum negligere: quæue discretio totum dare corpori & animæ nihil? corpus exsaturare & animam fame necare, non est discretio neque charitas, sed crudelitas & inordinatio.* Narrat quidā Doctor Christianus quodam tempore cuidā suo magno famulo

famulo apparuisse, & magno dolore ei sex querelas deposuisse de famulis suis, quarum secunda erat, quod in congregationibus & colloquiis vana & inutilia tractarent, & ipsius mentio nulla fieret. Curem ergo, ne de nobis Dom. noster hanc querelam faciat, ne nos de hoc redarguat.

S. S. Bernard. & Bonaventura aliud utile medium dant, id semper de rebus edificaturus agendum, ut quando eximus ut tractemus cum proximis, prouideamus aliqua bona & utilia, ut ipsis dicuntur. Et dum ipsi futilia & vana loquentur, nos in promptu habeamus que edificent, ad interruptendum & mutandum colloquiū. Quod & nos suadent regulæ nostræ. Et non multum est, nos religiosos hoc medio vti ad colloquia & conuersationes diuinas sustinendas, cum videamus id secularibus in vtu esse ad sustinendas suas confabulationes & conuersationes. In hoc quis ostendere deberet ingenium & iudicium, & dexteritatem, ad coercenda & breuianda futilia colloquia, & miscenda & ingerenda diuina.

Tertio multū hic proderit Deum valde diligere, & affectum esse rebus diuinis hic enim modo non defatigabimur, nec de Deo loqui & audire fastidimus, sed potius delectabimur. Nō enim fastidium sed delectatio est de eo, quod quis amat, & quod in corde latet, loqui. Attendite, quam lubens mercator de negotiis & commerciis loquatur in mensa, extra mensam & semper delectetur audire vbi emitur & care venditur Agricola de semēte & messe, & pastor de vitulis & agnis lubens audit. *Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filiis tauorum, ea suum dabit ad versandum sulcos.* Quisque lubens de eo tractat, quod muneris sui est. Ergo quia nos mundum reliquimus & perfectioni studemus, si Deum multū amamus & spiritualia cogitamus, omnis nostra oblectatio & voluptas sit de his agere, & nunquam decriit, quod tractetur: ideoque bonum signum est, quando quis delectatur loqui & tractare cum

Dei, & malum, quando non, secundum quod dicit S. Ioan. *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.*

S. August. in verba illa Sapientie: *Angelorum esca nutriti sunt populum tuum, & paratum panem de corde prastitisti illa sine labore, omne delectamentū in se habentem & omnīs saporis suauitatem,* dicit manna, quo Deus filios Israel in deserto nutriuit, sapiebat cuique quod ipse volebat, ut verba hæc indicant. Sed hoc intelligendum dicit de bonis tantum, sed non malis sapiebat quod cupiebat; si hoc enim fuisset, nō petissent alium cibum, dum dicebant: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes: Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres & pepones porrique & cepa & alia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciant oculi nostra, nisi manna.* Hi non solum in manna non inueniebant omnium eduliorum saporem, sed potius illud fastidiebant & erat illis nausæa, & optabant carnes, & recordabantur ollas Ægypti, cucumeres pepones porros, cæpas & alia, quæ illic comedebant; & illa cupiebant & optabant. Sed boni valde manna contenti erant, & alium cibum non expetebant nec reminiscabantur in eo enim omnes saporis reperiebant, quos optabant. Hæc ergo differentia est inter bonos & perfectos tepidos & imperfectos, quod boni valde spiritualibus delectentur, ut & Deo & colloquiis & conuersationibus diuinis, & in hoc manna omnes bonos saporis inueniunt: Deum in omni re sapiunt, & cum S. S. August. & Franse. dicunt: *Deus meus & omnia.* Omnia ipsis Deus sunt, & in eo quidquid petunt, inueniunt. Sed diuinū hoc manna omnia tepidis & imperfectis non sapit, sed potius ipsis est fastidium & nausæa, & maiori ipsis est delectationi fabulam quam exemplum audire. Hoc bonum signum non est: *Felix lingua, quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonem:* dicit S. Hieron. Et S. Basil. *Fuilesque habeantur sermones, tu magnopere ne attēdito, sed si qua ex diuinis literis ad salutem animi pertinentia memorare audieris, acerba gustatu*

1. Ioan. 4. 5.
August. li. 1. ad Inquis. Ianuarii. c. 3. & ser. retr. c. 16. 20. Sap. 16. 20. Manna quænu cibum sapiebat bonu, non improbu.

Num. 11. 4.

Cui Deus sapiens sermo.

Hieronymus. Basil. de re-nuntiat. seculi ipsius & spirituali. perfect.

tibi ea sunt, quaeunque de mundanis rebus memorentur, contraq; fauis mellis assimilata qua à pietatis viris narrentur. Vana & futilia colloquia displicent vero Dei seruo, & diuina conuersationes & colloquia sunt ei melle dulciora & sapidiora. Hinc est, quod anima Deo valde deuota non necesse habet pro honesta sui recreatione & laborum & aegritudinū leuamine se dare vanis & ridiculis colloquiis & conuersationibus, vt enim has non diligit, sic ei maiorem dolorem & laborem adferunt. Nihil illi solatio, quam de Deo loqui, & audire de eo quod amat & desiderat. Ideoque de Catharina Senensi legitur, quod nunquam se lassauerit loquendo de Deo, sed potius erat ei oblectamento, & maioris sanitatis & vigoris causa, & quies & aegritudinum leuamen. Quod & de multis aliis sanctis legitur.

Reliqua autem desipiunt.

S. Catharina Senensi.

CAPVT XIV.

De alia valde pragnante ratione ob quam colloquia & conuersationes nostras cum proximis de Deo esse conuenit.

Vtilis imprimis est tibi ipse sermo pius.

Luc. 24. 32.

Surius in vita S. Thoma de Aquino. Quod experitum Tho. Ag.

Non solum ad proximorum aedificationem & vtilitatem opus nostra colloquia & conuersationes de Deo esse, sed & ad proprium commodum & conseruationem. De Deo enim loquentes plus inflammabimur & incendemur eius amore quod talibus colloquiis valde proprium est, vt videre est in discipulis in Emaus euntibus & de his loquentibus. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?* Quod & nos sapius re ipsa experimur, dum plus commoti & deuoti huiusmodi conuersationes eximus, quam conciones.

De S. Thoma Aquinate refert Surius, omnia eius colloquia & cum aliis communicationes fuisse de sanctis & animorum salutari vtilibus rebus; idque in causa fuisse vt post hominum commercia & colloquia facilius se orationi & rerum diuinarum meditationi dare posset, vt cum colloquia fuerant de Deo & cum consideratione fa-

cta non illum distrahebant, nec oratione impediabant. Et de P. Francisco Xauerio inter omnia admiratione digna narratur, quod tam nosset communicationem & colloquia cum proximis iungere orationi. Quamuis enim tot se negotiis implicaret & destinebatur, & fere semper terra vel mari proficisceretur & tot laboribus & periculis expositus esset, & cum omnibus tam urbane & comiter ageret, nihilominus interius collectus & Deus vnus erat: ideoque cum exteriora negotia relinqueret & cum proximis communicaret, multa cum facilitate & oblectatione ad orationem & familiaritatem cum sponso suo caelesti conuersationem redibat. Cuius & ratio in promptu est, quod in occupatione ab his non se distraherat, & facile ei erat ad id redire, quod non reliquerat.

Contra vero, si conuersatio & verba nostra & communicatio non sunt de Deo, magno nos periculo exponimus. Dicebat B. noster Pater Ignatius, & conuersatio & familiaritas cum proximis magnū ipsi fructum & aedificationem adfert, si fiat vt conuenit: Sic & contra magno erit ipsi scandalo & nobis periculo, si non agamus vt opus est. Dicit S. Bern. *Vanus sermo cito perluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur.* Verum quidem est, in conuersationibus & colloquiis cum proximis opus aliquando sua illos interponere sed id vult pater noster ita fieri, vt nostris absoluantur. Non ergo trahant illi nos ad se, & suis colloquiis intrent, & etiā exeant: sed nos nostris potius, trahentes illos ad nos & Deū vtilibus & aedificatiuis sermonibus. Et ad hoc non necesse tot tempora, & circūstantias & oportunitates obseruari; si n. tot obsecuaris nunquā tuum assequeris tu finem, & illi suū obtinebunt. Intelligent omnes nos religiosos esse, & hoc officium nostrū esse, & nobis tempus cum illis in vtiliter non transigendū, nec de futilibus & nullius ponderis reb. tractandū: & si sic nolint, conuersatione nostra abstineant. Ideoque de P. nostro legimus, quod si quis hominibus ociosus, cum quo multum temporis sine fructu transigendum esset, illū accederet, post.

postquā semel atq; iterum cum eo blande egisset & ille post sapius illam adiret sine fructu, incipiebat cū eo de morte, iudicio vel inferno loqui. Dicebat enim si nō delectaretur similia audire, illum lassandū, & post non rediturum; & si illis caperetur aliquem spiritualem fructum animæ suæ inde relaturum.

Ad quod confirmandum dicit S. Aug. verum esse, quod nos omnib. accommodare debeamus, vt omnes lucremur, vt faciebat S. A. Paulus: *Omnibus omnia factus sum*, cum tristi tristis, multum enim tristē consolatur, si videat alium secum tristari, & cum læto lætus: tamen aduertendū ita nos accōmodare debere proximis, & pro ipsis stare, vt id fiat adiuvandū & leuandū tribulatum, & è miseria liberandū, in qua versatur, & non vt nos in eandē miseriam præcipitemus. *Sic tamen vt ad auxiliū non ad aequalitatē miseria valeat.* Idq; eleganti similitudine exponit, vt ille, qui manum iacenti porrigere vult, vt illū leuet, non se humi deicit, nec cadit, vt alter occidit; sed potius pedē firmat & stabilis, vt alter illum ad se non trahat, sed parum se inclinat, quantum necesse ad alterum erigendum. Hoc modo nos secularib. accōmodare debemus, & ab illis stare, nos parum inclinantes & eorum humorib. seruientes vt eos lucremur, sed semper firmi & stabiles esse debemus, ne nos ad se trahant, sed nos voti nostri compotes simus. Hocque rerum esse nobis persuademus, quod inter ea quæ multū ædificant eos, cum quibus agimus, est, quod conuersatio & colloquium temper est de bonis & vtilib. Et quamuis initio videatur, aliquos nō capi tamen post ædificantur, & magni faciunt & nos & ea quæ audierunt, & tandē aduertunt, id esse, quod ad rem facit. Et cōtra si aduertunt eis nō obsequi, & probare secularia & profana eorū colloquia, & iis vt ipsi delectemur, nos vt aliquem secularem, amicos habebant, sed nō vt spiritualem: & sic peribit autoritas & energia, ad fructum animarū referendum. Causamus ergo nomen nostrū bonum dilatare & patrum antiquorum exemplum.

De P. nostro Francif. Boria legitur, si quis secularis illum adiret, quem corpore fugere non posset, & ille futilia colloquia adferret in medium: non attendebat, nec dicentem auscultabat, sed mentem & spiritū in Deum leuabat. Et dum aliqui Patres illū monerent, quod erraret, & quod responsum cum alterius dictis non quadraret, respondit se malle pro ignorante & stupido haberi, quam tempus inutiliter cōsumere: sibi enim persuadebat tempus illud perire, quod in Deo & propter Deū non impēditur. Cui concordat, quod esset Cassianus de Abbate Machette, qui longa oratione à Deo hanc gratiam impetrauerat, quod nec diu nec noctu in colloquiis spiritualibus dormiret, nec somnus obreperet, sed si quid ociosam vel futile occurreret, statim dormiret.

Concludamus ergo hunc tractatū quodam consilio, quod dat S. Bern. religioso. Sic in cunctis se habeat, vt edificet videntes, & nemo dubitet, cum viderit eum vel audierit, quia vere sit monachus. Quod idem est cū eo, quod dicit Apost. scribens discipulo suo Tito: *In omnib. te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile, vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens dicere de vobis.* Procremus ergo in omnib. dare tale exemplum & ædificationem, vt non solū amici non inueniant, quo offendantur, sed vt & æmuli nostri confundantur & erubescant, videntes se nihil habere, quod contra nos dicant, vel nobis impingant.

Dicitur de quodam Philosopho, quod dum ei referretur quod ipsi aliqui detraherent, responderit. Sic vitam, vt detraherentibus de me non credatur. Hoc modo & nobis viuendum, id agentes, vt non solū in dictis & factis nostris nihil sit reprehensione dignum, sed vt & vita nostra & conuersatio huiusmodi sit, vt iis, qui nobis detrahunt, non credatur. Hic optima ratio satisfaciendi detractionibus; tacite ore, & operibus respondere.

Lib. 4. c. 4.
vita P. Fr.
Boria.

Fr. Boria ab
vno se colloco
tore mentem
abducebat.

Cassian. li. 5.
de renunt. c.
29.

Bern. in spec.
monachi.
Consilium
aureum S.
Bern.

Ad Tit. 2. 7.

Nihil sit in
conuersatio
ne tua scan
dalo sum.